MUSŲ JAUNUOMENĖS IDEALAI

Pr. Penkauskas

Šv. Kazimiero Draugijos
leidinys № 236.

KAUNAS
„Šviesos“ spaustuvė, D.-Vilniaus g. 34.
1919.

TURINYS.

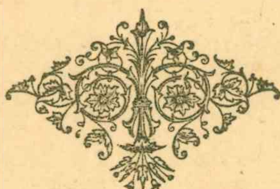
Musų jaunuomenė netolimoje praeityje.

Jaunuomenês idealai.

Pr. Penkauskas.

Musų jaunuomenės idealai.

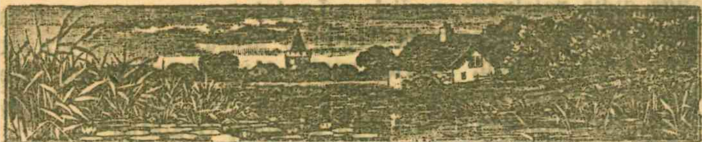
Paskaita skaityta Ateitininkų Konferencijoje Voroneže 5 d. birželio 1917 m.

KAUNAS
„Šviesos“ spaustuvė, D.-Vilniaus g. 34.
1919.

MUSŲ JAUNUOMENÉ NETOLIMOJE PRĄEITYJE.

„Artyn prie grožio, prie šviesos,
Tolyn nuo žemiškų purvų!
Artyn prie dangiškos šviesos,
Prie idealų amžinų!"... [1]).

Y.

Gyvenimas pasikartoja...

Artinosi garsiosios kitados Graikų valstybės gyvenimo galas. Išvidinės valstybės jiegos kasdieną silpnėjo, krašto sienos vis labiaus siaurėjo, kartu su tuomi menkėjo ir nyko visųsvarbiausioji vidujinė jiega—graikų kulturos į kaimynines miškines tautas įtaka. Valstybės mirtis buvo permatoma...

Taigi prakilnesnieji Graikijos vyrai numanydami neišvengiamąją šalies pražutį susirinko vieną kartą krašto sostinėjė—Atėnuose, kad bendrai pasitarus, kaip reikia valstybė ir tėvynė nuo pražuvimo gelbėti. Daug buta susirinkusių žmonių, taigi daug buvo ir tėvynės gelbėjimo klausime patarimų. Buvo susirinkime ir tulas senas, senas—senelis žilgalvėlis. Jauniesiems kalbant senelis visą laiką tylėjo. Ik valios išsikalbėję, išsikarščiavę jaunieji tėvynes mylėtojai galop pradėjo spirte-spirti senelį, kad ir jis savo nuomonę keliamuoju klausimu reikštu. Visi nutilo...

— Gerai!—atsakė mostelėjęs išlengvo ranka senelis, ir išsitraukęs iš kišenės jau gerokai apipuvusį obuolį smarkiai metė jį žemėn į sustojusiųjų rate graikų tarpą. Obuolys sudužo ir pasidalino į kelias dalis. Visi sužiuro. Nustebo...

— Ką tai reiškia?—klausė senio susirinkusieji graikai.

— Norite žinoti, ką tai reiškia?—atsakė senelis.—„Taigi žiurėkite! Mano mestasai apipuvęs obuolys, kaip matote, turi dar baltus—sveikintėlius, puvėsio neliestus grudus. Ėmę juos pasėkite, gerokai prižiurėkite, aš gi neabėjoju, kad iš jųjų

[1]) Ateitis, 1911, № 11—12, pusl. 443.

išaugs didis vaisingas medis!... Lygiai tas pat yra ir su musų jau nykstančia—apipuvusia Graikija. Musų jaunimas yra tuomi baltu—sveiku grudu, kuris rengia tėvynei geresniąją ateitį. Taigi auginkime ir auklėkime sveiką dar jaunimo kuną ir dvasią, tas jaunimas ir atstatys garsiąją Graikiją!"...

Ši senovės pasaka kupina tiesos. Jaunosios kartos gerai ir sveikai užaugintos bei išauklėtos prikelia tautas, atstato valstybes ir visą jujų gyvenimą.

Atpasakota čia turininga graikų pasaka ir joje paslėptas gilus pamokinimas tinka labai suvargintai šiandieną Lietuvai-Motutei ir jųsios jaunimui. Iki šiolei labai nepatogiose aplinkybėse buvo auginamos ir auklėjamos lietuvių priaugančiosios kartos. Svetima Lietuvai ir josios reikalams viešpatavo pas mus dvasia. Šiandieną aiškiai patekėjus Lietuvos Nepriklausomybės saulei kiekvienam tikram Lietuvos sunui privalo rupėti, kad musų tautos sveikasis, baltasis grudas—jaunimas butu auginimas ir auklėjamas kitais negu iki šiolei dėsniais, kitais pamatais, ir kad tokiu budu augdamas tas musų jaunimas anot senos graikų pasakos atstatytu garsiąją didžiojo Vytauto Lietuvą!

Paskaitos tikslas.

Gražusis Jaunime!
Gerieji mano Draugai ir Draugės!

Jaunoji karta, anot šv. Augustino, yra didžiulio Bažnyčios medžio žiedas, visa josios didybė. Taja savo didybe— krikščioniškuoju jaunimu Bažnyčia visuomet didžiuodavosi ir šiandieną tebsididžiuoja. Priaugančios kartos visuomet Bažnyčiai rupėjo ir tebrupi. Doras, geras jaunimas yra taipogi didėliausia kiekvienos tautos viltis. Lietuvos jaunimas, aišku, yra irgi didėliausia šiandieną Lietuvos viltis. Iš Tavės, Gražusis Jaunime, Lietuva laukia naujų, sveikų, gaivinančių josios sunaikintą organizmą jiegų!

Daug tuomi reikalu yra šiandieną skaudžiamų—opių jaunimo klausimų, kuriuos reikia kuogreičiausiai išrišti. Rišti tuos klausimus daug kas bandė. Mėginau ir aš. Kartkartėmis nagrinėjau jaunimui rupimus klausimus su kai kuriais jusų tarpo pavieniais asmenimis, ne kartą bandęs kai ką paaiškinti didesniuose jaunimo rateliuose. Štai šiandieną tam tikslui pasitaiko vėl nauja patogi proga — tai šis skaitlingas lietuvių mokslus einančios jaunuomenės susivažiavimas! Žiuriu į Jus, jaunieji draugai ir draugės, ir džianguiosi! Mat labai man malonu jusų sendraugiui matyti čia svetimoje šalyje — Rusijos stėpų Voroneže—šį jusų pirmąjį viešą pasirodymą ir darbą!

Dar maloniaus, turiu pasakyti, yra man dirbti tokių žmonių tarpe, kurių akįs žėri-žiba, kurių sielos, numanu, trokšta to, ko jau keliolika metų troškė trośko visa skaisčioji Lietuvos jaunuomenė: katalikiškojo, lietuviškojo, liuoso, niekieno ir niekuomi nevaržomo auklėjimo bei jojo dėsnių dėstymo. Naudodamasi tat pasitaikiusiaja man šiandieną taip gera proga ir manau užkliudyti, mano nuožiura, kai kurius pagrindinius jaunimui labai opius bei neatidėtinus klausimus, kurių nenagrinėti ir nerišti šiame momente nei negalima. Tokie opiausieji šiandieną klausimai ir yra: žvilgsnis į gyvenimą dešimtmečiais susidėjusįjį ačiu netikusiems Lietuvoje skleidžiamiems auklėjimo ir mokyklos dėsniams, kritiška to gyvenimo, kuriame iki šiolei buvo musų jaunuomenė auklėjama, peržvalga, jojo vertės ir visų trukumų vispusiškas išparodymas. Iš kitos vėl pusės nemažiau opus yra klausimas, kaip musų jaunuomenė turi nuo šios dienos gyventi ir elgties, kad atmetus visas

senasias ir senųjų gyvenimo klaidas, galėtu atstatyti Naująją Lietuvą ir visą josios gyvenimą naujais, savais, individualiais, musų amžiui tinkamais pamatais.

Išvardytuosius čia klausimus nagrinėdamas manau prisidėsiąs prie mano ir jusų laimės ieškotojų. Ypatingai man rupi, kad Jųs nuo jaunų dienelių išmoktumėte savo žmogiškąjį, lietuvio ir kataliko vardą tinkamai nešioti ir kad nėkuomet iš jusų gražių dabar burnelių niekas neišgirstu skaudžios mums jusų mokytojams skundos — „sunaikinau gyvenimą, niekas manės neišmokino gyventi!“...

Nemažiaus už viską keliant aikštėn paduodamuosius čia klausimus rupėjo man ir lietuvių tautos ateitis bei gerovė. Esu tikras ir drąsiai galiu tvirtinti, kad dora visuomenė, gera ir stipri tauta tegali kilti tiktai iš dorų, gerų ir stiprių pavienių josios dalelių—žmonių.

Gyvenimas ir jojo išvidinės bei vidujinės apystovos, kuriame iki šiolei prisėjo lietuvių mokslus einančiajai jaunuomenei augti ir mokinties—buvo sunkus, blogas, visai mums netikęs. Iš čia kilo kraipymas, gadinimas, retėjimas ir nykimas priugančiose lietuvių kartose lietuviškojo budo, individualių to lietuviškojo budo ypatybių. To netikusio gyvenimo pragaištingas pasekmes galima mažesniame ar didesniame laipsnyje pastebėti dar šiandieną gyvenimo scenoje tebevaidinančioje kartoje — dabartinėje musų inteligentijoje ir šiaip jau žmonių tarpe.

Tuo budu ir pas mus prigyjo nemaža klaidingų, lietuviams visai svetimų, gyvenimo teorijų, kurias čia turime konstatuoti, pažinti ir tinkamai jąsias apvertinti. Visų ryškiausios šiandieną lietuvių tarpe yra šios klaidingos gyvenimo teorijos: epikurėizmas, pesimizmas ir agnosticizmas.

I.

Klaidingųjų gyvenimo kelių apibudinimas.

1. Musų epikurėizmas.

Žmogus, sako senovės ir XX šimtmečio epikuriejai, nuotikio vaikas. Kaip vežimo ratas, sako jie, bebėgdamas keliu sumala grumtelius smulkiausėmis dulkelėmis, kurios lietui palyjus vėl lieka grumteliais, tariant pražuva—taip lygiai sukdamasi erdvėjė pasaulio ratas gimdąs-sumaląs tuos dulkių mi-

lijonus, kuriuos mes vadiname žmonėmis [1]). Kam ir kuriam tikslui gamta tas dulkeles malanti-gimdanti, ji nei pati nežinanti, nes esanti akla, be sąmonės. Dievo nėsą (jie net Dievo vardą rašo mažaja raide!), sielos skirtinos nuo kuno irgi nėsą, niekas žmonių neturįs moralės atsakomybės už savo pasielgimus [2]). Žmogaus gyvenimas užsibaigiąs čia ant žemės. Vienintėlė žmogaus paguoda—esąs tvirtas stengimasis, kad iš gyvenimo šaltinio pasisėmus kuodaugiausia įvairių smagumų. Smagumas, sako vienas musų epikuriejų, yra vienui-vienas žmogaus gyvenimo turinys. Kas jį mokąs pagauti, tas tiktai busiąs išganytas.

Šitą gyvenimo kelią gerai žinojo įkvėptasis Išminties kningos rašytojas. Štai kaip jis visų amžių epikuriejus jau 600—700 m. prieš Kristaus Viešpaties gimimą gražiai apibudino. „Pelenais virs musų kunas, o dvasia išnyks kaip atskridęs minkštas vėjelio pustelėjimas. Tatai eime ir naudokimės šio pasaulio gerybėmis. Gerkime skanųjį vyną, tępkimės brangiais kvėpalais. Išnaudokime visą šio gyvenimo smagumą. Puoškimės rožių vainikais, pakolei jie nenuvys. Nepalikime neišmindžiotos nei vienos gyvenimo smagumo—pievos. Visur stengkimės palikti musų geidulių ženklus, nes tiktai taip tegyvenantieji atsiima savąją dalį!" [3])...

Kaip čia sakoma, taip ir gyventa. Ir šiandieną dar galima matyti Rymo kapinynuose senovės laikų gerai išlikę epikuriejų karstiniai parašai: „Kokiu tikslu gyvenau—nežinau", „Gyvenau—pats nežinodamas kam", „Miriau—nesuprasdamas dėlko!" Arba—„Tas tiktai mano, ką suvalgiau, išgėriau"—„quod edi, bibi—mecum habeo!" [4]).

Ar ne tą pat girdime ir matome musų epikuriejų raštuose ir gyvenimė?

Kokiu budu tų gyvenimo smagumų kuodaugiausia turėti? Kur piningai nuolatinėms orgijoms išgauti? Kaip jie paimti? Geriausį ir čia patarimą duoda žydas epikuriejus sakydamas: „Prispauskime teisingą neturtėlį, nedovanokime našlei, musų stiprumas teesie jiemdviem įstatymu, teise. Kas silpnas ir bejiegis—tas nenaudėlis, kurį drąsiai galima išnaudoti!" [5]) Kitais

---

[1]) Tiesa №№ 14, 16—1917 m. Komunistas № 8, 1918 m.

[2]) Komunistas № 8, 1918 m. Tiesa №№ 14, 16, 1917. P. Avižonis Sąžinės laisvė. Komunisto leidinys. Voroneže 1918 m.

[3]) Išminties kninga 2, 3—9.

[4]) Gruter, Inscriptiones antiquae totius orbis Romani in corpus redactae, ed. 2, Graevii, Amstelodiae 1707. Įvairiose vietose visuose 4 tomuose.

[5]) Išminties kninga 3, 10—12.

žodžiais sakant, jei tu neturi pinigų, o tau jų reikia — gali apgaudinėti, sukti, vogti, kaip tau tinkama, by tiktai smagumą turėtumei.

Ar ne tas pat yra peršama šiandieną lietuviui musiškių epikuriejų vadų? [1]) Net darbu yra parodoma, kaip tai reikią daryti...

2. Musų pesimizmas.

Šaly nenaudėlių sibaritų šaukiančių per visą savo amželį: „tegyvuoja žaislai, lai gyvuoja vynas, tegyvuoja paleistuvystė“ — šaly jų arba geriaus sakant susimaišiusi su epikuriejais keliauja kita musų ir senovės laikų žmonių grupė — grupė neapkenčianti, keikianti, niekinanti patį žmogaus gyvenimą. Tai yra taip vadinamieji pesimistai. Neverta apskritai žmogui gyventi, sako pesimistas, nes patsai gyvenimas tai didžiausė, nepakenčiama blogybė. Anot to krypsnio žmonių dvi esanti blogybės priežasti: nuolatinis betikslis kentėjimas ir nežmoniškai sunkus ilgėsys, beveiksmė, gyvenimo monotonumas. Tas kentejimas ir ilgėsys ėdąs žmogų it voras uodą arba musaitę. Iš čia daroma toki nevanuosekli išvada, kad atsižvelgiant į tą sunkų ir betikslį, anotjų, žmogaus ant žemes buvimą, patogiausiai mums esą grįžtinirvanon, nebuviman, pavirsti nieku. O jei kartais gyvenimo žiburėlis norėtu sau prieš musų norą žibėti, tai visai teisėtai galima esą jį kiekvienoje valandoje staigiu mostelėjimu užgesinti[2]). Taip begėdiškai peršama saužudystė!

Taigi nirvana, nebutis, tuštumas yra tų bevilčių vargšų vienintėlis noras, vienintėlis dievas. Nestebėtina tatai, kad pesimistai filosofai kreipia nirvanon savo maldas, pesimistai dainiai skiria nirvanai savo eiles ir himnus — nirvanoje tematydami vienintėlę sau pagalbą. „Teesie šventas tavo vardas, nirvana, teateinie tavo karalystė, nirvana, tebunie tavo valia“ ir tt. — kalba jie kasdieną. Pesimistų tarpe esama ir tokių, kurie

---

[1]) Paskaityk Tiesos 1917 m. №№, Komunisto 1918 m. №№ 1—12, Z. Angarietis — Laukų darbininkai ir źemė, Voroneže 1918, Darbininkai ir bažnyčia, ten pat, 1918, V. Kapsukas. Knnigai ir caro valdžia, Voroneže, 1918 m.

[2]) „Aš esu priversta atsiskirti su šiuo pasauliu vien delei to, kad spėkų toliau kovoti už buvį ir su gyvenimo nelaimėmis pristigo“ — taip rašo nusižudžiusi Maskvoje 5 d. birželio 1917 m. feldšerių mokyklos mokinė Justina Ruziskaitė ir praše, kad jai numirus, susirinkusios draugės padainuotu linksmų dainelių. Vėlionies noras buvo išpildytas. Draugės pašoko suktinį ir padainavo!..

drąsiai ima rankosna velnio vėliavą ir jam ištikimai tarnauja, by tiktai nirvanos greičiaus susilaukus.

Palyginus dabar pesimistus su epikuriejais iškarto kaip ant delnos matyti, kuris tų dviejų klaidingųjų gyvenimo kelių mums pavojingesnis. Nėra nei mažiausio abejojimo, kad besimokinančiajai lietuvių jaunuomenei pavojingesni yra pesimistai. Mat viršminėtieji epikuriejai aiškiai pasisako kuomi esą, kur einą, o pesimistai kaip tiktai terodo išvirkščiąją piningo pusę, paslėpdami tikrąjį savo veidą. Pavyzdžiui epikuriejus Horacijus aiškiai ir atvirai save vadina neraguočiu gyvuolėliu, tariant paršeliu sakydamas:

„Me pinguem et nitidum bene curata cute vises,
Cum ridere voles, Epicuri de grege porcum“ [1]).

Tai bent atvirumas! Jį galima vien tiktai pagirti. Visai kitaip elgiasi musų pesimistų vadai. Jie ne tiktai nepasisako kuomi esą, kur einą, bet priešingai dedasi kitokiais negu iš tikrųjų jų esama ir visur save bei sau prijaučiančiuosius skaito bemaž didvyriais. O delko gi? drįsti žmogus jų paklausti. Gal jie peikia ir stumia nuo savės pasaulio linksmybes? Gal jie atmeta blogus kuno geidulius? Visai atvirsčiai. Dauguma to krypsnio žmonių vien pasaulio linksmybes bei blogus kuno geidulius tegaudo ir tuomi beveik tegyvena. O didvyriais arba milžinais pesimistai save vadina delto, kad jie atsisako nuo krikščioniškų gyvenimo dėsnių, nuo viešpataujančios etikos, kuri jų nuomone tetinkanti paprastiems žmonelėms, pilkajai liaudžiai, o ne jiems didžiavyriams. Jie, girdi, stovį toli nuo visokių religinių prietarų, esą anapus gero ir blogo, esą, girdi, istoriškojo materijalizmo išpažinėjai [2]). Mus, sako pesimistai, tevaržo vien estetikosios moralės arba etikos taisyklės. Patįs sau, sako, įstatymus leidžiame, patįs sau esame tiesa. Kiekvienas musų noras, kiekvienas geidulys yra šventas ir turi įvykti, nors kai kas iš tos priežasties dejuotu, turėtu verkti, arba net jei musų norų įvykinimas tiek kainuotu, kiek kainuoja mano arba kaimyno gyvenimas. Nuodemė pesimisto akyse genialumo ženklas. Į ją su visu neatsižiurima. Aišku, kad taip begyvenant visai lengva prarasti visą gyvenimo turtą. Praktikoje taip nuolat atsitinka. Išaikvojus gi gyvenimo turtą, kuo-

---

[1]) Lietuviškai tą Horacijaus posmą galima šiaip išversti: „Kuomet gi norėsi pasijuokti, turėsi mane aplankyti ir pamatysi rimtą, švarų ir išlepintą dainių—Epikuro bandos paršelį“—Quinti Horatii Flacci Carmina, Parisiis, 1775, Typis I. Barbou, Epistola IV ad Albium Tibullum—p. 272.

[2]) Tiesos №№ 14 ir 16, 1917 m., Komunisto № 8, straipsnelis I. K. Tikėjimas ir šeimyna pusl. 44—45.

met gyvenimu daugiaus naudoties stačiai nebegalima, visai bereikalingai pesimistų plustama ir keikiama patį gyvenimą. Argi gyvenimas čia kaltas?

3. Musų agnosticizmas.

Prie virš išvardytų ir šiek tiek apibudintų dviejų žmonių grupių skleidžiančių klaidingąsias gyvenimo teorijas ir užkrečiančių jomis musų priaugančiąją ir tebesimokinančiąją jaunuomenę reikia priskirti dar trečioji grupė, kuri vadina save agnostikais[1]). Aš juos dar pavadinčiau racionalistais bei teistais, nes agnostikų žodyne šie pavadinimai visai sutampa. Taigi taip vadinamieji agnostikai, arba jei nori—racionalistai bei teistai lygiai kaip ir pirmųjų dviejų klaidingų gyvenimo kelių skelbėjai nepripažįsta jokios religijos[2]), nors prieš ją, sakosi, pozititiviai ir nekovoją[3]). Ištikrųjų, žinoma, kitaip esama.

Paklausi kartais tos žmonių grupės atstovo: „Ar yra Dievas?" Atsako—„nežinau, nes Dievo buvimas negali buti moksliškai išrodytas, nes žmogus tą tiktai kaip reikiant tesupranta, tokias tiktai tiesas tikromis ir teisingomis telaiko, kurias gali, taip sakant, penkiais savo pajautimais apčiuopti —suprasti. „Ar žmogaus siela miršta, ar gyvena amžinai, ar žmogus turės šioki tokį užmokesnį persikėlęs į kitą pasaulį, ar ne?"—vėl klausi agnostiko. Po valandėlės vietoje atsakymo išgirsi tą patį—„Nežinau!"

— Gerai, dabar pasakyk meldžiamasis, o kas tamstos supratimu yra priedermė, moralis reikalas, dora, nuodemė, kas yr gera ir bloga?, klausi toliaus laisvo kaip dangaus paukščio racionalisto. Veltuo lauktumei tau tinkamo atsakymo! Išgirsi tiktai tokį pat trumputį vienodai skambantį žodelį! „nežinau ir nežinau!" Ir taip be galo. Tikrai i g n o r a m u s e t i g n o r a b i m u s![4]) „Ką gi tai, gerbiamieji, bežinote, kas bent jums aišku ir suprantama?"—klausi jau nuliudęs ir nekantrauji atsako. Dėja, turime, girdi, nesuskaitomą galybę kur kas svarbesnių dalykų ir tuč tuojaus rištinų klausimų negu panašius

---

[1]) Nuo graikų žodžio ἡ γνῶσις — mokslas, žinojimas, išmintis ir dalelės — ne, alpha privativum.

[2]) Santara № 1, 1917 m. Demokratinės tautos laisvės santaros pagrindiniai pradai, pradas IV, pusl. 2. Aušrinė, № 26, 1913 m. str. Musų principai, pusl. 133. Ta pati mintis kyšo Vyduno, Žemaitės ir kitų raštuose.

[3]) Santara № 1, Aušrinė № 26--kaip jau nurodyta.

[4]) Nežinome ir nežinosime!

atgyvenusius savo amželį viduramžio kunigų ir scholastikos klausimus aikštėn kėlus[1])—teisinasi paklaustieji. Kokie gi iš-tikrųjų tie jų svarbieji reikalai? Nežinai?

—Ogi mokslo auklėjimas, dailės arba meno tveryba, filantropijos palaikymas, apšvietos gaivinimas bei platinimas ir kėlimas žmonių tarpe politiškos jųjų sąmonės.

Krikščioniškosios etikos dėsnių agnostikai nepripažįsta[2]). Josios vietonjie stato neva savąją taip vadinamąją neprigulmingąją etiką[3]). Ta neprigulmingoji gi jųjų etika žmogaus elgimosi pamatan dedanti neva grynąjį protą ir asmens garbės jausmą. Svarbiausiu akstinu, sako man vieną kartą tulas lietuvis agnostikas, kuris verčia mane neprigulmingosios etikos dėsnius gyvenime užlaikyti, tai mano garbė, geras vardas, to gero vardo ilgai istorijoje minėjimas, arba kitaip sakant mano asmens nemirtingumas sekančių po manęs kartų gyvenime, kalbose, raštuose[4]).

II.

Gresiančio lietuvių mokslus einančiajai jaunuomenei pavojaus stovis ir šaltiniai.

Geriejí mano Draugai ir Draugės! Esu neramus. Po to viso, ką čia apie klaidinguosius gyvenimo kelius esu pasakęs, klausiu patsai savės, kam aš panašius neigiamuosius dalykus dėstau? Kam tulu žvilgsniu piešdamas dabartinį musų visuomeniškąjį gyvenimą tiek tų negražių spalvų įvožiau? Kokiems galams čia rodomi tie visi klaidingieji gyvenimo keliai jaunos lietuvaitės, jauno lietuvio moksleivio sielai?

Į tuos visus arba tolygius galinčius kilti klausimus geriausiai, man rodos, atsako žinomojo veikėjo, paidagogo ir jaunuomenės mylėtojo vyskupo Juozo Bilczewskio toks viename

[1]) Varpas № 1, 1918. Voroneže, A. Rimka. Prie musų ideologijos ir taktikos pusl. 33. Santara № 1.
[2]) Santara № 1, p. 2, pradas IV., Aušrinė № 26, p. 133.
[3]) Santara № 1 pusl. 1—2; Aušrinė № 26, 1913 m. p. 133 J. Žemdirbys. Bažnyčia ir valstybė. Ryga, 1917 m. p. 23-24.
[4]) Taip sakė man vienas įžimesnis senesnėsės kartos atstovas X.X. 16 d. balandžio, 1916 m. išeinant po „Tautų dainos" koncerto iš Voronežo Bajorų kliubo salės.

jo ganytojiškame į moksleivius laiške paduodamasai gyvenimo vaizdelis[1]).

Dauguma jusų, sako jisai, esat skaitę iš kningų ir žinot, kaip graži gamta ir oras yra Italijoje. Gražesnių jurų ir malonesnio dangaus kaip Komo, Florencijoje, Neopolyje, Benevente, Brindisi arba Ryme apvažiavęs net visą pasaulį neberasi.

Vieną gražų rugpjučio rytą[2]), tulas Rymo keleivis, mėgiąs gamtos gražumą žmogelis, išsirengė puikiojon Ostijon[3]). Manė aplankysiąs seną Ostiją, pakvėpuosiąs josios sveiku oru, rasiąs joje puikias žaliuojančias augštaliemenes palmes, oleandrus, gražius augalus ir visokias pilnas gyvybės—grožio gėles, nes kaip tiktai tuom nuo senovės garsi Ostija ir žmonių jieškančių čia sveikatos bei malonumų stačiai nei atsiginti negali. Mat Ostija kaip tiktai išsitiesusi pajuryje. Bet šį kartą vargšas turistas didžiai apsiriko. Negeru laiku—rugpjutyje—nežinojimo dėlei pakliuta jo Ostijon. Ostija buvo visai ne ta. Nuo karštų saulės spindulių susproginėjo vietomis žemė, tiktai kur nekur žaliavo žolelė, medelis ir tie kepte iškepę saulės negailestingai šildomi, visur, kur tiktai pažvelgi, buvo priaugę usnių ir kitokių piktžolių, kuriose braidžiojo nemaža sublogusių, iškorėjusių avių ir kitokių galvijų. Gyventojai iš miestelio jau seniai pabėgo. Namai jų buvo visi uždarinėti. Bažnytėlė taipat. Keleivis pradėjo jieškotis vadovo, kad jo padedamas galėtų apžiurėti senovės laikų pilį ir kitas Ostijos ypatybes. Tinkamo vadovo surasti nepasisekė. Po ilgo jieškojimo turistas suradęs vieną vaiką. Vaikas buvo sunykęs, išblyškęs ir nors pietų saulutė be atožiuros šildė, jisai nežinia kodėl drebėjo lig vanago išsigandusi paukštytė. Paklaustas kas skauda, kodėl išblyškęs, ko taip su sopa veide, drebąs vaikas ką tiktai tepajėgė sudžiuvusiomis lupųtėmis išlengvo, pašnibždomis ištarti: L-a—Ma—laa-ria. Vaikas tikrai sirgo nemalonia pajurio liga maliarija. Mat apie rugpjučio mėnesį užkrečiamieji ligos gyvunėliai, kurie saulei vasarą kaitinant iš žemės kila, taip greitai čia veisiasi ir taip gausiai pripildo ilgainiui orą, kad rudeniop sveikų žmonių Ostijoje kokį laiką net vietinių miestelio gyventojų tarpe beveik nėra. Visi tuomet užsikrečia maliarija.

---

[1]) List pasterski X. Arcybiskupa Józefa Bilczewskiego do młodzieży szkół średnich Lwów, 1905 p. 8-9. Šituo vyskupo J. Bilczewski'o laišku rašydamas šią paskaitą gerokai pasinaudojau pasisavindamas patį rašymo budą ir daug mums ir musų jaunuomenei tinkamų jo paduodamųjų pastabų.

[2]) X. Arcyb. J. Bilczewski, List pasterski op. c. p. 8-9.

[3]) Ostija senovės popiežiaus valstybės uostas. Kitados nemažas prekybos centras, yra pačioje Tibero įt[illegible]. Tikrai graži vietelė!

Žinodami tą pavojų, kad išvengus nemalonios ligos, visi gyventojai rugpjutyje apleidžia kitais laikais sveiką ir gražią Ostiją, kuri tuomet visai ištuštėja.

Taigi ta mala aria[1]) yra išsiplatinusi ir pas mus, ir musų visuomenę šiandieną kankina. Ir musų sveikas kitados Lietuvos oras pilnas šiandieną visokių ligos gyvunėlių užkrečiančių jįjį ir visus juomi kvėpuojančius žmones. Kvėpuojant tokį nesveiką orą, aiškus dalykas, kad daug užkrečiamųjų ligos gyvunėlių įgerta iki šiolei musų jaunuomenės. Taigi ir nestebėtina, kad jau pačios jaunuomėnės organizme pasirodė daug dvasinio puvėsio ir sunaikinimo.

Delto tai aš šiandieną ir keliu aikštėn tą musų maliariją, kad parodžius jums josios pavojų, tinkamai nustačius reikalingą diagnozę ir tuo budu išgydžius vargšą ligonį. Juk tikrai ir pas mus yra negera! Tik geriau prisižiurėkime gyvenimui, daugiau tėmykime jojo apsireiškimų—patįs tą negerumą pamatysime. Štai kas metasi iš karto akysna. Nemaža šiandieną rasime tokių lietuvių tarpe šeimynų, kuriose įvyko tikras suskilimas ir sudužimas: vaikai eina prieš tėvus, tėvai gi nebepažįsta savo vaikų[2]). Visai analogišką apsireiškimą pamatysite, sveiki, ir musų mokykloje: lietuviai ir lietuvaitės mokiniai nežinia delko giliai nesutelkia su lietuviais ir lietuvaitėmis mokytojais ir žiuri į savo dvasios tėvus — paidagogus priešų akimis[3]). Aplamai imant yra šiandieną jau faktas, kad jaunieji—musų lietuvių abiejų lyčių moksleivija[4]) stoja aštrion kovon su senesniaja karta visai be jokios priežasties ir mažiausio reikalo. Per ištisus trejus ištrėmimo Rusijoje metus begyvenant su jaunuomene ir bedirbant del moksleivijos yra mano patirta, kad visai teisingai apie vieną musų tebesimokinančios jaunuomenės dalį galima pasakyti:—„Žiurėk, sveikas, tai dar tebėra vaikas, o koks jau didelis nusidėjėlis!"

Ir ištikrųjų—žiuri mergaitė, vaikinas teturi vos 14—15 metų, o gyvena ir elgiasi visai kaip įpratęs, recidivus nusidė-

---

[1]) Mala aria—lietuviškai reiškia blogas kraštas, nesveikas kraštas, iš čia maliarijos liga.

[2]) Tai aiškiausia rodo Voronežo lietuvių gyvenimas. Pareikšti čia minties išrodymui pavyzdžių rasčiau kiek tik nori.

[3]) Ko daugiaus reikia, užtenka to, kad Voronežo M. Yčo gimnazijos mokiniai darė kratas ir rusų bolševikų kareivių padedami suėmę patį gimnazijos įsteigėją ir maž ne visus lietuvius mokytojus sukišo juos į kalėjimą.

[4]) Aš čia kalbu apie tai, ką patsai esu labai arti su jaunuomene begyvendamas patyręs. O prityrimui buvo progos: ištisus trejus metus gyvenau viename kambaryje su jaunimu ir matęs visokio plauko ir amžiaus moksleivių!

jėlis. Bet užtatai pažvelgki, meldžiamasis, kaip jis išrodo! Skruostai išblyškę, akis nuodemingos, paakiai pamėlynavę, visas veidas suvytęs, eisena svyruojanti... Matant tokį pasenusį jaunikaitį arba mergaitę iš karto primeni sau liudnas pasakų laidotuves, kuriose nešama laidoti dar nevisai miręs žmogus... Iš šalies žiurint darosi gaila, skaudu. Norėtumei vargšui padėti, bet neišmanai kaip. Kartkartėmis esu prašęs, įprašinėjęs, kad tokie nelaimingieji liautųsi negerai gyvenę—atsako, kad negalį, neturį jiegų! Kai kurie tų vargšų turi net tame raikale savotišką pasiteisinimą. Stačiai išreiškia tau savojo gyvenimo neapykantą, vadinasi pakartoja senovės stabmeldžių—taedium vitae[1]).

Stebėtinas labai dalykas, ką tiktai tepradėjo gyventi, o jau nebeapkenčia gyvenimo! Mat praradus norą gyventi, aišku, kad jiems ir pačios gyvenimo drąsos bei energijos stoka! „Nejaugi verta žmogui gyventi?"—sako paprastai tokis jaunikaitis pakartodamas anglų skeptiko žodžius. Padėjimas tikrai apverktinas.

Trumpai nupiešėme musų gyvenimo ir jojo išvidinių apsireiškimų vaizdą, parodėme nepatogių apystovų, kuriose pastaruoju dešimtmečiu, o ypač karo metu lietuvių mokslus einančioji jaunuomenė turėjo gyventi ir mokinties.

Prieidami išvadą, kad Jaunosios, Neprigulmingosios Lietuvos jaunuomenė besirengdama naujan, savystovan, tautiškan gyveniman, taip toliaus augti ir šuntakiais eiti jau nebegali, turime atsidėję pajieškoti tų jaunų sielų banga įsibrukusio sunykimo priežasties.

Arčiaus priėję prie musų jaunuomenės ir patyrinėję josios budą daug surasime to viešojo blogo priežasčių. Visos jos savotiškai į jaunuolių sielas veikė, tiktai nevienodomis pasekmėmis. Mano betgi nuomone didžiausia priežastimi įnešusia nekaltosna musų jaunimo sielosna daugiausia pagedimo ir puvėsio reikia skaityti netolimos praeities ir šiandieninį svetimtautiškąjį bei musų pačių—dekadentizmą[2]).

Ir tikrai, kur tiktai pažiuri, visų to krypsnio musų rašytojų, mokytojų, laikraštininkų ir šiaip jau paprastų žmonių, visur į padanges yra keliama ir giriama tas, kas tiktai patarnauja žmogaus prigimčiai. Iš kitos pusės tų pat žmonių visur peikiama Katalikų Bažnyčia, pašiepiamas josios mokslas

---

[1]) Gyvenimo atsibodimas, pakirėjimas.

[2]) Imk, sveikas, kad ir šiuos rusų, lenkų, vokiečių ir musų rašytojus, kuriais maitinosi ir tebesimaitina musų jaunuomenė rusų gimnazijose ir universitetuose: Tolstoj, Arcibašev, Gorkij, Andriejiev, Lunačarskij, Weyssenhoff, Lenau, Harnack, Vydunas, Žemaitė ir kiti.

ir doros dėsniai, išjuokiami kunigai, dievotieji žmonės, musų katekizmai, jųjų kalba, religinės apeigos, iškraipomos tikėjimo tiesos[1]).

Tas, kas čia tuose keliuose sakiniuose yra mano pasakyta, aišku kiekvienam, kuris tiktai turi akis ir vispusiškai žiuri į gyvenimą. Minėdamas čia ir kitose mano paskaitos vietose tulas pavardes, visai nemanau jųjų nešiotojų įtarti bei užgauti. Su klaida, kuri savaime aiški, kovoju, ne su žmonėmis. Kiekvienas atsakys už savo darbus pas teisingiausiąjį Teisėją! Aš teturiu vienui vienintėlę mintį. Rodau gražiajam Lietuvos jaunimui kai kurių musų visuomenės grupių stambesniasias gyvenimo klaidas, nes esu giliai įsitikrinęs, kad visi lietuviai, kurie myli musų jaunuomenę ir trokšta jai gero, privalo šiandieną vienbalsiai pakeltu balsu garsiai, garsiai sušukti: „Quousque tandem!"[2]) Tas tiktai, kas Lietuvos žiedo ir josios busimųjų kurėjų nemyli arba teprisimeta mylįs, tegali šiandieną, kaip kurių tebedaroma, matydamas jaunimo dalį klystant ramiai sudėjęs rankas apie senovės rutiną svajoti! Tie gi visi, kuriems musų jaunuomenė rupi, kurie tikrai ją myli ir trokšta jai ir Tėvynei gero, privalo ją persergėti, nurodyti gręsiančius pavojus, išparodyti viešpataujančias klaidas. Jei to darbo niekas neatidirbs, musų jaunimas turi pilną teisę manyti ir tikėti, kad žmogaus uždavinys yra bastyties išgrįstomis akmenimis miesto gatvėmis, bei gyventi taip, kaip štai tranas gyvena avilyje, arba kad visas žmogaus gyvenimo bėgis yra sudėtas iš šių svarbiausių dalių: lopšio, smuklės, ligoninės ir kapinyno. Kad lietuvių jaunimui akis atvėrus, tiesą parodžius, aš čia pasistengsiu padaryti, kiek tai paskaita leidžia, visų virš paminėtų klaidingųjų gyvenimo kelių peržvalgą.

III.

Tikroji klaidingųjų gyvenimo kelių vertė.

Apie klaidingumą pirmųjų dviejų gyvenimo kelių daug kalbėti nėra reikalo. Epikureizmo ir pesimizmo klaidingumas aiškus. Tuodu gyvenimo keliu: brutaliu, labiausiai pažeminančiu patį žmogų, naikinančiu visuomenės pirmyneigą, tramdančiu tautų kulturą. Ir ištikrųjų. Ar jau tiktai vien sma-

[1]) Nebenurodau tų knygų ir laikraščių, kuriuose tas nedoras darbas yra dirbamas ir skleidžiamas, nes visai skaitančiajai musų visuomenei tas yra šiandieną labai aišku.

[2]) „Kuomet gi galas?"—kaip šaukė kitados garsusis Cicero.

guriavimuose randama laimė? Ar tiktai dykaduoniai ir tinginiai tėra laimingi? Ar jau taip daug yra linksmybėse laimę randančių žmonių? Visai atvirsčiai. Patsai realis musų gyvenimas rodo, kad laimingų dykaduonių ir tinginių tėra sulyginamai labai nedaug, o didesnioji žmonių dalis prakaitą braukdama sunkiai dirba, sunkiai gyvena ir laiminga jaučiasi. Taipogi netiesa, kad žmogaus gyvenimas susidedąs iš ilgos eilės vien kentėjimų ir skausmų. Tiesa, vargų ir kovų žmogui čia žemėje begyvenant prisieina pakelti nemaža, bet užtatai, kiek tas patsai gyvenimas teikia mums šviesių, kilnių valandų, kiek jisai rodo mums linksmybės, laimės ir doros! Epikureizmas ir pesimizmas, imant juodu kaip tam tikru gyvenimo keliu, visai užmuša, galima sakyti, žmogaus siela: išplėšia mums visus augštesniuosius siekinius, stabdo visus kilnesniuosius norus, silpnina asmeniškąją ir tautinę gyvenimo energiją ir stačiai veda nusižudyman. Buk atsargi jaunuomenė, saugokis epikureizmo ir pesimizmo pinklių!

Trečiasai musų visuomenėje labiausiai iki šiolei apsireiškęs ir daugiausiai suklaidinęs musų moksleivijos gyvenimo kelias—agnosticizmas, racionalizmas, teizmas irgi klaidingas. Agnosticizmo kaina — irgi surudijęs skatikas! Tiesa, šitoje žmonių grupėje galima patikti ir visai įmanomų, gerų žmonių, kurie tinkamai atlieka savo pareigas, niekam plaukelio, taip sakant, nuo galvos nenurauna, bet tai retenybė—r a r i n a n t e s i n g u r g i t e v a s t o!—o lietuviškai sakant, tai neskaitlingos žuvytės didelėje žmonijos juroje, arba nedaug yra agnostikų, pakenčiamų žmonių. Ir tas patsai jųjų neva dorumas—visai ne agnostikų bei jų mokslo nuopelnas, tai dar vis liekana krikščioniškojo mokslo ir etikos nuotrupų. Tiesa, dauguma to plauko žmonių bent i š v i d i n i a i nepadaro aiškių nedorybių, nėra neteisųs. Betgi ar ir jų mintįs bei v i d u j i n i a i norai ir jausmai taipogi geri, teisingi ir nekalti—tai dar didelis, didelis spėjimas. Ar tiktai čia po agnosticizmo priedanga nekyšo kartais pasislėpęs egoizmas arba dar už šį piktesnis — egoteizmas — t. y. dieviškasai saves paties supratimas ir įkainavimas?

Kalbant apie racionalistų pasigyrimo objektą—dorą, niekuomet neužmiršiu vieno gilaus ir labai teisingo žmogaus pasakymo, kuris išsitarė: „Aš nepažįstu“, sako, — „blogo žmogaus sąžinės, bet užtatai gerai pažįstu sąžinę gero žmogaus ir galiu pasakyti, kad ji labai, labai biauri!“

Neveizint į tokį i š v i d i n į pasitaikomą tariamųjų agnostikų neva teisingumą reikia pasakyti, kad ir šitasai gyvenimo kelias, visai klaidingas. Pirmų pirmiausiai agnosticizmas

skriaudžia žmogaus protą—visai neteisėtai ir niekuo nepamatuotai susiaurindamas ir be to neperplačiausias jojo veikimo ribas, pripažindamas vien dalinę tiesą ir tąją dar tikrindamas penkiais kuno pajautimais. Tai jau vyrai perdaug! Iš didelio rašto, sako lietuvių priežodis, išeinama iš krašto!

Kad tą racionalistų klaidą vaizdžiau parodžius, paduodu čia jųjų labai mėgiamąjį prilyginimą. To plauko žmonės, kuriuos pažinau, nuolat kartoja: „Aš tikėčiau Bažnyčios mokslui apie sielą, josios buvimui, pagalios josios nemirtingumui, jei aš tą jusų sielą įveikčiau paliesti rankomis arba bent gydytojų peiliuku, jei galėčiau jąją iš kuno išsiimti ir vėl atgal kunan įdėti". Bet, meldžiamasis, tai jau nebebutu siela, bet kunas, reikia tokiame atsitikime atsakyti agnostikui, nes Tamstos supratimu toki siela turėtu turėti sunkumą, spalvą, užimti tulą vietą erdvėje. Musų supratimu siela tų ne sielos ypatybių kaip tiktai neturi. Dar keistesnis atrodo agnostikų noras butinai paliesti žmogaus sielą gydytojų peiliuku. Bereikalingas ir bergždžias darbas! Mat jieškoma sielos ten, iš kur ji kaip tik išlėkusi. Kur čia protas? Ištikrųjų kuomi laikytume seną mokytą gamtininką, kuris niekadėjas atmestu buvimą pasaulyje gražiagerklės lakštutės pasiremdamas vien tuomi, kad vieną gražią dieną josios neberado tuščiame narvelyje.

Ir dar daug kitų yra agnosticizmo klaidų. Sakysim, kad ir ši. Agnosticizmo gynėjai ir pasekėjai atvirai pasisako visai neliečią klausimų—Dievo buvimo, sielos nemirtingumo, užkarstinio žmogaus gyvenimo. Čia jie labiausia, taip sakant, ir klysta, nes tuomi pat apsileidimu jie ištraukia žmogui iš po kojų vienintėlį apskritai tvirtą etikos pamatą ir atima visokį prakilnesnio veikimo bei darbo akstiną. Geriausiai šią agnosticizmo klaidą išparodo patsai sveikas žmogaus protas.

Musų agnostikai, o ypač agnostikės be galo mėgsta kalbėti. Taigi ir čiauška. Tokiuose su jais pasikalbėjimuose judinamuoju čia klausimu daug kartų esu girdėjęs tokį daug maž jų mėgiamąjį pasiteisinimą. „Ką čia, žmogus, prieš įsitikrinimus bepadarysi?"—„Kaip pasiklosi, taip išmiegosi!" — „Anot musų tegu sau žmonės ir nemyli Dievo, nemini Jo vardo, Jojo buvimą net atmeta—by tiktai mylėtų dorą ir tėvynę, o Lietuva ir josios žmonės bus laimingi! Bus visiems gerai, kad tiktai patįs butume dori ir geri!"[1]) Visas tas agnostikų pasiteisinimas kibo ore. Taigi ir nestebėtina, kad jį vienu,

---

[1]) Taip kalbėjo viena žinoma musų paidagogė tulame Voronežo auklėtojų sekcijos posėdyje—rudenyje 1917 m.

dviem sakiniais į šipulius suskaldo lenkų dainiaus gražiai išreikštoji tiesa:

„Głupiec mówi: niech mi źródło wyschnie w górach,
Byleby mi płynęła woda w miejskich rurach!"

Aišku, kad išdžiuvus šaltiniui, pritruksta vandens ir miesto gyventojai, kurie vien tiktai to šaltinio vandenimi tesinaudojo. Taip ir čia. Kaip čia begalima kalbėti apie dorą atmetus patį doros pamatą? Jokiu budu, sveikas, čia nesusikalbėsi!

Nagrinėjant svarbesniasias agnosticizmo klaidas visuomet priseina susidurti su jųjų neprigulmingosios arba proto etikos klausimu. Šituo arkleliu jųjų labai, labai mėgstama jodinėti. Tiesa, pavadinimas labai šaunus. Kas šiandieną— XX šimtmetyje beišdrįs kalbėti prieš proto etikos dėsnius? Juk tai baisiausis prasikaltimas!

Bet ištikrųjų agnostikų skelbiamoji proto arba neprigulmingoji nuo Dievo etika[1])—tai namas be pamato, tai virvė, kuria kiekvienas žmogus gali patsai save suvaržyti, susišti, bet užtatai taipogi kiekvieną valandą gali ir vėl atsirišti, pasiliuosuoti, numesti sunkųjų priedermės jungą. Tai žinoma — nuo upo priklauso. Tarnauja upas—proto etika gera, nebtarnauja upas—šalin proto etika! Argi gyvenimas ne tą rodo? Iš čia priedermė, dora, agnostikų pasakymuose, laikraščiuose, knygose reiškia tą patį, ką mes paprastieji žmonės reiškiame žodžiais:—taktas, mandagumas, gražus pasielgimas arba estetiškoji išmintis. Štai tau ir garsioji proto etika! Graži, nebėra ko besakyti!

Ant galo smerktinas ir atmestinas yra agnosticizmas dar ir dėlto, kad tai yra tikra sielos bado teorija. Tai dvasios bankrutų radinys! Tik žiurėkime, kokio vargo ir sielos bado laipsnio susilaukia musu agnostikai. Juk jie sielai nieko neduoda: visa, ko nesupranta arba nenori suprasti, atmeta, visukuo be skirtumo abejoja. Jie apskritai nei patįs nežino, ar turį sielą, ar ne; ar ji miršianti, ar priešingai esanti nemirtinga; ar esąs užkarstinis gyvenimas, ar jojo visai nėsą. Tiesa, jųjų stropiai supinamasi gero vardo pas žmones po mirties palikimo reikalu, rupinamasi taip sakant žemiškuoju nemirtingumu, o tuomi tarpu jųjų siela turi kęsti baisiausį dvasinį skurdą—neatpasakojamą badą. Žemiškasai nemirtingumas norima patiekti vietoje amžinojo. Tai jau,

---

[1]) **Mano nuomone jai geriaus tiktu bedieviškosios etikos vardas.**

vyručiai, nelygus mainas! Kas Tamstai šiandieną mainys turto kalnus miežio pelo plėvele? Toksai mainas ir patsai agnosticizmas yra priešingas pačiai žmogaus prigimčiai Žmogus jug jau užgimsta su religiškuoju pajautimu, savo prigimtyje, taip sakant, nešioja religijos reikalą. Visų kitų sutvėrimų eilėje vienas žmogus teisingai tevadinamas ir tėra — animal religiosum, nes mat neskaitant kuno, draugiškųjų, žmoniškumo, visuomeniškųjų, estetikos ir mokslo reikalų tenkinimo, geresnioji ir didesnioji žmonijos dalis visuomet jieškojo Dievo ir savo į Jį tinkamo santykių nustatymo. Tasai apsireiškimas bendras visoms žmonijos šeimynoms — tautoms. Turi buti religiškumas yra žmogui labai artimas, paslėptas pačioje žmogaus prigimtyje, pirmaeilis gyvenimo reikalas, jei mes jį pirm kitų atjaučiame ir atpildome. Taip ir yra. Nes antraeiliai, gyvenimo patogumo bei išbujojimo reikalai k. a. raštas, literatura, menas, dailė ir kiti visos žmonijos teatjaučiami ir tepildomi jau po šių pirmaeilių reikalų atlikimo. Agnostikų klaida čia aiški.

IV.

Gyvenimas ir jojo tikslas senovės graikų bei latynų išminčių supratimu.

Baigdamas šią mano trumpą tariamųjų epikureizmo, pesimizmo ir agnosticizmo pasaulėžvalgų peržvalgą pirm negu dėstyti gyvenimo prasmę ir tikslą Kristaus mokslo šviesoje, noriu nors trumpai atpasakoti kai kurių stabmeldžių išminčių gyvenimo prasmės ir galutinojo žmogaus tikslo kilnų supratimą. Tai gal bus geriausis atsakymas į visas virš dėstytas klaidingasias gyvenimo teorijas.

Sokratas ir Platonas—tuodu įžymiausiu senovės stabmeldijos atstovu—sako gyvenimą esant labai dideliu ir rimtu dalyku. Juodu abu kaip susitarusiu sako: „O δὲ βίος πρᾶξις, ού ποίησίς ἐστιν“, — gyvenimas tai darbas, o ne poezija. Tokį pat gyvenimo aptarimą paliko mums ir stabmeldžiai latynai. Jie sako—vita negotium, non otium — gyvenimas tai veikimas, o ne smaguriavimas. Gyvenimas garsiųjų senovės graikų ir latynų vyrų išmanymu niekuomet nesibaigęs. Įvykstančlos vien tiktai gyvenimo permainos. Šitas žemiškasai gyvenimas, sakysim, esąs anot jų trumpa kelione į geresnį gyvenimą, į dangiškąjį kraštą, kame siela apturėsianti gausų užmokesnį—butent regėsianti Dievą arba amžinasias tiesos,

grožio ir doros idejas. Tokios laimės tesusilauksią betgi toli gražu ne visi; sakysim—girtuoklių, nelaikančiųjų saiko valgyje, pasileidėlių žmonių sielos šitos laimės niekuomet neregėsiančios, bet priešingai, tuojaus po mirties eisiančios į asilų ir kiaulių kunus pabaudos dėlei[1]). Ir gerųjų žmonių dangaus laimė taipogi busianti nevienoda. Augščiausiojo laimės laipsnio danguje susilauksią ypač tie, kurie žemėje begyvendami daugiaus už viską mylėją tiesą ir gyvenę dorai[2]). Visai turi buti ramus savo sielos likimu kiekvienas, sako gražiai Platonas, kuris gyvendamas su žmonėmis atmetė savo kuno smagumus, pergalėjo jojo blogus norus, ješkojo, kaip vien žmogui pridera, kilnaus sielos smagumo—tiesos, kuri viena tepuošia jąją tikrais sielai atsakančiais papuošalais: išmintimi, teisybe, drąsa, liuosybe ir teisingumu. Toksai žmogus anot Platono drąsiai privaląs laukti kelionės į kitą gyvenimą, nes jis ton kelionėn esąs gerai pasirengęs[3]).

Mirties pasak senovės išminčių mokslo tikras filosofas visai nebijąs. Mirtis anot jų tėsanti sielos nuo kuno atsiskyrimas, apie kurį kiekvienas filosofas čia jau begyvendamas tankiai mintijąs ir tuo budu pati mirties mintis ilgainiui liekanti nebebaisi, priprasta. Pati net filosofija senovėje buvo suprantama, kaipo mirtin rengimosi mokslas. „Tota enim philosophorum vita kommentatio mortis est",— sako dailiai Ciceronas savo Tuskulano ginčuose[4]) kartodamas ir beveik parafrazuodamas analogiškus didžiojo Sokrato žodžius. Pirmaja tikro filosofo užduotimi pasak Platono esanti ši: ἀποθνήσκειν τε καὶ τεθνάναι—t. y. stengimasis kuogreičiausiai pasiliuosuoti nuo kuno geidulių[5]). Iš kitos vėl pusės nors ir dideliausį kiekvienas filosofas jaustu norą susilaukti dangaus laimės, susivienyti ten su Dievu, betgi tą susivienijimą pagreitinti nieku budu nemanąs ir tiesiog negalįs. Šiuomi atvėju geriausia esą filosofui sekti kareivio sargyboje pastatyto pavyzdį, kuris tame darbe anot Pitagoro nei nepasijudins iš užimamosios vietos, pakolei neišpildys duotojo įsakymo arba pakolei jo neatšauks tam tikras vadas. — Vetatque Pythagoras iniussu imperatoris,

---

1) Platonis Opera. Cum scholiis a Ruhnkenio collectis ad optimorum librorum fidem accurate edita. Lipsiae, 1829—Fedon, 81, b—e.

2) Platonis opera, ten pat, Simposion, 202 a.

3) Platonis Opera, ten pat, Fedon p. 114, e.

4) M. Tullii Ciceronis operum omnium vol. XIII. Philosophicorum vol. III, Tusculanarum questionum libri quinque, ed. Oliveti, Glasguae 1748. l. 1, eilutė 30, pusl. 63.

5) Platonis Opera, ten pat, Fedon, p. 64.

id est dei, de praesidio et statione vitae decedere.[1]) Taip suprasdamas gyvenimo ir mirties reikalą tikras filosofas nekeikia blogo, neniekina sopulio, nes gerai žino, kap nelaimės-vargai žmogų tobulina.

Paduodamos čia tulos senovės išminčių ištraukos turi savo svarbą kalbamuoju klausimu. Butent iš tų kelių čia teikiamųjų minčių aiškiai matome, kad išmintingiausieji stabmeldijos vyrai opių gyvenimo klausimų: iš kur esu, kur einu, koki yra žmogaus užduotis, ar yra užkarstinis gyvenimas ir kas mane mirus laukia—netiktai nestato antrojon eilėn, netiktai nežiuri į juos per pirštus, bet priesingai, kaip tik skaito juos visųsvarbiausiais gyvenimo klausimais. Negana dar to, tie senovės filosofai visų viršminimųjų klausimų rišimą laiko labai garbingu, rimtu darbu ir visą savo amžių laužo galvas, kad juos tiktai išrišus. Tas gi jų įsitikrinimas plaukia iš tam tikro jųjų gyvenimo prasmės supratimo.

Musų gyvenimas anot senovės filosofų mokslo visai nėra koksai nuolatinis žaislas, nei koki tragikomedija, kurioje galima gyvenimas prarasti, kad panorėjus vėl sau jį pagrąžinti. Nelaikė senovės išminčiai žmogaus gyvenimo nei taip jau baisia tragedija—pilnintėle įvairių sopulių ir betikslių kentėjimų, kurių žmogus jau ir pakeltl nebegalėtu. Priešingai, visi kaip tiktai pabrėžia, kad šis žemės gyvenimas—tai pilnas, turiningas, aiškus dramatas: vaidinti jį tesugebą tiktai žmonės, vaidindami šį sunkų veikalą didelėje pasaulio scenoje, kurion juos išveda ir pastato scenos ir paćių vaidintojų sutverėjas Dievas. Nežiurint į tai, kad graikų ir latynų stabmeldžiai filosofai net krikščioniškuoju žvilgsniu imant taip prakilniai riša gyvenimo ir žmogaus tikslo klausimu, vienok visi jų dar tuomi toli gražu nesitenkina, bet vis aimanuoja, kad tų svarbiausių klausimų rišimą vien prigimto proto jiegomis atliekant vis, girdi, pasilieką dar daug neaiškumų, daug taip sakant spragų, kurių pats vienas žmogaus protas be dangaus pagalbos tinkamai išrišti negalįs. Tas jųjų aimanavimas ir tinkamas žmogaus proto jiegų tame klausime apkainavimas geriausiai atspindi Platono veikale vadinamame Fedon. Išvestas veikale įžymus asmuo Simias gailestaudamas taip sako: „Vienas tiktai nežemiškasai apšvietimas bei dangaus apreiškimas tegali žmogui suteikti pilną tiesą bei tos tiesos tikrenybę ir tokiu tiktai budu tėra statomas laivas, kuriame drąsiai galima perplaukti gyvenimo jurą.[2])

---

[1]) M. Tullii Ciceronis opera, Tomus X, De senectute dialogus, XX, §73, pusl. 360. Parisiis, apud Barbou, 1768.

[2]) Platonis Opera, Fedon, ten pat p. 85-c- d.

V.

Gyvenimas ir jojo tikslas krikščionių supratimu.

Išsipildė pranašų troškimas ir visų geriausiųjų stabmeldiškojo pasaulio vyrų noras. Patekėjo žmonijai tikroji tiesos saulė. Patsai Dievas nužengė iš dangaus ant žemės ir išmokino žmones visų religinių tiesų, o vienkart su tuomi atnešė taip aiškų ir suprantamą, beveik apčiuopemą, žmogaus gyvenimo problemos aiškinimą ir rišamąjį su ja moralio ir fiziškojo blogo supratimą.

„Dievas yra meilė"—sako Šventasis Raštas[1]). Pasakymas visai teisingas. Meilė turi tą jai tiktai tepriklausančiąją ypatybę, kad nori savo laimės suteikti ir kitiems, bei nori savo laime pasidalinti. „Meilė veikia—laimę neša"—sako teologai[2]). Taigi toji veikiančioji Meilė, tveria pirmąjį žmogų. Kaip didelis ir žmogaus protu neapimamas buvo tasai Dievo į žmogų meilės jausmas—ryškiausiai parodo patsai Dievo tvarinys-žmogus. Pirmąjį žmogų Viešpats tveria visai netokiu, kokiais mes šiandieną esame. Dievas nenorėjo, kad Jo sutvertasai žmogus kentėtu vargą, skausmą, sopulį, kad sulyg savo iš kuno ir sielos sudėties kuomet nors dalytuosi t. y. mirtu—taigi ir sutvėrė Adomą teikdamas jam nemirtingą kuną ir apdovanodamas jįjį gyvenimo vargo, skausmo bei sopulio neliečiamybės dovana. Ir čia dar ne galas. Taip savo sutvertajam žmogui visai teisingai, rodos, Dievas galėjo skirti tokią laimę, kuri pritinka žmogaus prigimčiai. Sakysim, žmogaus laimei visai butu užtekę ir to, jei Dievas butu jam leidęs Save-Sutvėrėją ir Viešpatį — prigimtu žmogaus protu pažinti. Bet Dievo į žmogų meilė darė kitaip. Butent Dievas taip išaugštinęs ir papuošęs žmogaus kuną čia pat turėjo kelti augštyn, puošti ir dabinti visą Adomo asmenį. Dievas taip ir daro. Visupirma praplatina ir sudrutina prigimtojo žmogaus proto jiegas, suteikdamas jam Apreiškimą. Toliaus stiprina dieviškasias žmogaus sielos žymes, daro jasias ryškesnėmis ir lakesnėmis suteikdamas žmogui Pašventinančios Dievo malonės pagalbą. Galop taip dailiai suharmonizavęs visas žmogaus kuno ir sielos jiegas Dievas skiria žmogui amžinąją laimę, kokią Jisai Pats tik teturi. Patsai Dievas žmogui atsiduoda nuosavybėn! Ko gi daugiau begalima laukti?

---

[1]) 1 šv. Jono, 4, 16.
[2]) Caritas est diffusiva sui.

Paskyrė Dievas žmogui tokią neapsakomą laimę, betgi norėjo, kad žmogus iš savo pusės pirm negu tos laimės paragavus atliktu bent mažą kokį bandymėlį. Visi žinome, kas neužpelnyta—nemalonu. Taigi bandymas buvo tikrai reikalingas. Bandymo reikalingumo pirmiausiai reikalavo pati žmogaus prigimtis ir augštas žmogaus paskyrimas. Tiktai žiurėkime. Žmogus buvo protinga esybė, turėjo liuosą valią, taigi liuosa valia ir reikėjo 'jam laisvai Dievą mylėti. Tuomi pačiu aišku, kad niekas žmogaus negalėjo priversti Dievą pamylėti. Patsai žmogus turėjo parodyti savo liuosą Dievui atsidavimo ir Dievo meilės norą.

Kiekvienas žmogaus noras, kad jis butu tikru noru, turi turėti ir pasirinkimą—tariant nenorą, kuris bus tuomet, jei žmogus galės norėti ir vėl čia pat galės nebenorėti arba tą savo norą galės atmesti. Taigi galėjimas taip arba taip pasielgti ir vadinasi kliutimi arba bandymu. Dievas kaip tiktai visai reikalingai ir pastatė žmogui tokį bandymą, kurį, žinoma, šis galėjo ir turėjo išlaikyti, nes klutis buvo visai lengvutė, o Dievo pagalba begalinė. Tuomi gi tarpu žmogus statomojo bandymo neišlaiko ir patsai virsta. Velnio pakurstytas pakartojo kartu su juomi: „Non serviam!—Nenoriu! Elgsiuosi, kai man tinkama! Aš patsai noriu buti Dievu!"

Kas gi dabar turėjo atsitikti? Ko turime laukti? Maž Dievas amžinai atstums nuo saves žmogų, lygiai taip, kaip kitados atstumė nusidėjusįjį angelą? Ne, to visai neatsitiko, nes ir patsai žmogus mažiaus tebuvo už angelą kaltas. Amžinasis Dievas jau pradžioje pramatydamas žmogaus nuodėmę—bandymo neišlaikymą, apgalvojo ir taip pat pradžioje visą žmogaus klausimą modifikavo. Kad Adomas butu patiktąją kelyje kliutį pergalėjęs, statomąjį bandymą išlaikęs—Dievas butu jį patį, o paskui jo ir visą žmoniją paskirtan tikslan vedęs tiesos keliu, kaip ir nuo vienos tiesos kiton, nuo vienos kiton—iš Edeno—laimės daržo Tigro ir Eufrato slėnyje žmogus stačiai butu keliavęs dangun. Bet atsitiko kitaip. Žmogui žadamas naujas kelias. Nusidėjusiam Adomui meilės kupinas Dievas tartum sako: „Prieš tave buvo tiesus, tiesus kelias. Tu patsai liuosa valia nepanorėjai tuomi tiesiu tiesos keliu žengti, taigi dabar Aš tave vesiu kitu, blogesniu tavo paties pasirinktu nelygiu ir klaidžiu taku. Čia pat pareiškiu, kad šituo tavo taku beeinant, daug tau prisieis paklaidžioti, nemaža reikės prikentėti ,išbandyti gero ir blogo, paragauti jojo skonio, galop darbu kruviną prakaitą šluostant turėsi grumtiesi su klaidomis gyvenimo tiesos ir doros bejieškodamas. Iš kitos vėl pusės šitas tavo pasirinktas kelias bus irgi gar-

bingas ir patogus, nes vadovaus tau Mano Sunus, kurį prikelsiu iš tavo dulkių!“

Iš čia matoma, kaip krikščionis aiškina apskritai gyvenimo ir žmogaus tikslo klausimu. Žmogus Dievo tvarinys. Žmogaus gyvenimo šaltinis Dievas. Žmogus Dievo meilės vaikas—grįžta šaltinin, eina pas Dievą: nes Dievas žmogaus gyvenimo tikslas. Platonas nieku budu negalėjo išrišti klausimo, ar kas ilgisi danguje musų, ir ar tenai Dievas laukia musų atkeliavimo, ar ne. Mes krikščionis esame įsitikrinę, kad kuo daugiaus siela myli Dievą, tuo labiaus bus ji laukiama ir mylima danguje. Mat žmogaus gyvenimas žemėje yra nesuskaitomai maža viso jojo gyvenimo dalelė; čia žmogus turi vargti, dirbti, kentėti, kad tuomi bent truputį atatikus ir panėšėjus Jėzui Kristui, nes tiktai tas įeis dangun, kuriam Dievas galės pakartoti: „Štai tasai yra mano numylėtasai sunus, kuriame sau pamėgau.“[1])

Bet ne tiktai tas galutinasis žmogaus tikslas tepakelia taip augštai musų gyvenimo kainą. Čia esama dar ir kitų priežasčių. Paprastai sakome, kad tas ir tas daiktas tiek yra vertas, kiek jisai kainuoja. Kasdieniniame musų pilkame gyvenime tas pasakymas kartais esti visai teisingas, kartais per pus, o kartais net klaidingas. Betgi žmogaus gyvenimo kainos klausime minėtasai pasakymas: daiktas tiek yra vertas, kiek jisai kainuoja—yra absoliuti tiesa. Aišku dėlko. Visus be skirtumo žmones atpirko Jėzus Kristus mokėdamas už mus Dievo teisybei begalinę daugybę visokių pažeminimų, kančių, mirtį ant kryžiaus. „Nes už didžią kainą nupirkti esate... brangiu Krauju Kristaus“[2]). Taigi aišku, kad lygiai taip pat, kaip nei žemėje, nei danguje nėra tokio turto, kuriuo butu galima apkainuoti Jėzaus Kristaus Kraujo kainą, taip pat nėra kainos nei to Kraujo kaina pirktajam žmogaus gyvenimui.

Ko, rodos, daugiaus žmogui betruktu? Krikšto metu, o ypač priimdamas šv. Komuniją kiekvienas krikščionis taip artimu ir tampriu ryšiu susiriša su Jėzumi Kristumi, kad tuomet Išganytojo dieviškai-žmogiškasai gyvenimas stačiai yra jaučiamas žmogaus sieloje, kurią jisai gaivina taip pat, kaip skiepyto medelio sultis, sakysim, susimaišydama su skiepo sultimi tuojaus persimaino, atgaivina visą medelį, suteikia jam visai naujų ypatybių, paverčia tą medelį nauja rušimi. Tikrai kiekvienas krikščionis turėdamas tokią Dievo malonę privalo su šv. Povilu džiaugties ir dvasios pagavime sakyti:

---

[1]) Šv. Mat. 3, 17.
[2]) 1 Korint. 6, 20 ir 1 šv. Petro, 1, 19.

„O gyvas esu, vienok jau ne aš, bet gyvas yra manyje Kristus“[1]).

Kad visi žmonės taip suprastu gyvenimo vertę bei žmogaus tikslą, manau, kad ir patsai musų gyvenimas eitu visai kitais keliais ir kad niekados neprisieitu išgirsti taip tankiai, dėja, girdimo šiandieną skundo: nemoku gyventi, pražudžiau savo amželį!..

Tokiu budu gyvenimo, jojo didelės kainos ir žmogaus tikslo painus klausimai krikščionių geriausiai yra išaiškinami ir visiems labai gerai suprantami.

Lygiai taip pat gerai ir suprantamai riša krikščioniškasai mokslas nesuprantami stabmeldijai ir musų agnostikams—moralio ir fiziškojo blogo priežasti.

Kas tai yra tas moralis blogas? Moralis blogas arba nuodėmė yra tai ištisa eilė moralių skriaudų, moraliai blogų darbų, kuriais vienas žmogus įžeidžia kitą žmogų, viena šeimyna užgauna kitą šeimyną, viena tauta—kitą tautą. Kame to blogo šaltinis? Visas tasai moralis blogas, o jo, dėja, yra labai daug pasaulyje, bėga kaip koki didžiulė upė iš vienui vieno didelio žmogaus liuosos valios šaltinio. Teneturi žmogus liuosos valios, nebus nei moralio blogo. Taigi moralio blogo šaltinis muša pačiame žmoguje. Tiesa, Dievas savo malone remia žmogaus liuosą valią ir padeda jai daryti gerą, bet prie to gero josios varu neverčia, nes jeigu taip butu, tai aišku, kad turėtu žuti pati žmogaus prigimtis, kuri yra liuosa. Liuosybės gi žmogui atimti Dievas nenori. Tokiu budu tas moralis blogas nuolat čiurlena, bėga, bėga, sudaro upelius, upes ir juras, kurių audros šėlimą ir pragaištingas bangas jau pamato ir atjaučia patsai jųjų autorius—liuosasis žmogus.

Iš moralio gi blogo arba nuodėmės paeina fiziškasai blogas arba kentėjimas bei skausmas. Esant tiek daug pasaulyje, kaip matėme, moralio blogo, nemaža čia taip pat yra ir jojo vaisiaus—fiziškojo blogo. Tie betgi žmonių skausmai, kentėjimai, sopuliai nėra kaip kai kurių klaidingai manoma visai nereikalingi ir betiksliai. Priešingai jie atpildo didelę užduotį, atlieka svarbų reikalą.

Visupirma jie yra tula bausme, šiokia tokia ekspiacija už pirmgimę nuodėmę ir už musų kasdienines nuodėmes, kurių mes tiek daug ir taip tankiai papildome.

„Raro antecedentem scelestum—Deseruit pede Poena claudo[2])·

[1]) Galat. 2. 20.

[2]) Quinti Horatii Flacci Carmina, Parisiis, typis J. Barbou, 1775. Liber III, Carmen II, ad Amoicos p. 86 eilutė 31—32.

Tą, ką čia įžymusis latynų dainius išreiškė eilėmis, taip daug maž galima lietuviškai atkartoti: „Bausmė ištinka žmogų jau čia ant žemės nors kartais ir ne tuč tuojaus po jojo blogo darbo“. Patsai gyvenimas tą tiesą patvirtina. Kitaip nei buti negali! Vargšas ir labai didelis vargšas yra toksai žmogus, kuris blogą darydamas, blogai elgdamasi — nejaučia jokių kančių, jokio sopulio. Kad tokio žmogaus gyvenimas išvidiniai rodytusi nors ir vien rožių vainikais pintas, betgi ištikrųjų visi tie jojo pasisekimai drąsiai galima pasakyti patįs savyje yra baisus. Su baime privalome žiurėti į tokį žmogų. Nepabėgs jisai nuo baudžiančios Poenos rykštės!

Toliaus einant fiziškasai kentėjimas—sopulys turi apvalančiąją—išaugštinančiąją žmogų ypatybę. Ir ištikrųju. Tiktai vargas teparodo žmogui pasaulio menkumą, tiktai nepasisekimai sulaiko jį galutinai nuo paskendimo medegos ir kuno geidulių purvyne, beveik išimtinai skausmas teveda žmogų pas Dievą. Skausmas taip sakant yra neva koks ašarų krikštas, iš kurio pavienis žmogus grįžta visuomenėn vėl tyras, moraliai švarus ir dvasiškai atgimęs. Žmogus nematęs skausmo, neragavęs sopulio, tiesiog pasakysiu—ne ko yra vertas. Visas tokio žmogaus asmuo apvilktas ypatingu paviršutinumu, jojo protas atsižymi atbukimu, dora gi skystumu bei neaiškumu. Toks žmogus išrodo it koksai gyvenimo apsnudėlis...

Priešingai skausmas, vargas,—kaip tik platina žmogaus sielos pasaulėžvalgą, pačią sielą daro lakesne, galop padeda žmonijai išauklėti didelius prakilnius žmonių budus. Tik pažiurėkime.

Tikrieji žmonijos genijai, dvasios didvyriai — šventieji ir apskritai visos prakilniosios sielos beveik visuomet budavo mylimiausiais vargo-sopulio vaikais, tikromis vargo pelėmis anot musų liaudies dainos. Beveik išimtinai nuvargintos galvos, nuo skausmų ir pergyventų sopulių raukšlėtos kaktos tebudavo puošiamos pergalės ženklu — liaurų vainikais. Užtenka čia paminėjus šiuos nepasisekimų ir skausmų iškeltus padangėsna vyrus: Homerą, šv. Povilą, šv. Augustiną, šv. Grigalių, Dantę, Tassą, Miltoną, Šillerą ir daug, daug kitų.

Taigi jeigu šiandieną dar nėsame dvasios darbe tiek pažengę pirmyn, kad galėtume mielu noru nelaimę sutikti ir džiaugties užėjus skausmo bei vargo valandai, tai tokiuose atvėjuose nors bukime ramus, užėjusio ir mus prislėgusio vargo nekeikime atsimindami, kad „per aspera“[1]), skausmo laiptais, fiziškojo blogo laiptais lipama yra šventųjų augštan!

---

[1]) Per skausmus į garbę!

Tiesa, atsitinka kartais, kad skausmas-nelaimė atitolina žmogų nuo Dievo, blogu jį padaro, bet tai, galima sakyti, yra ypatingi, išimtini atsitikimai, kurių čia nagrinėti visai nėra reikalo.

Skausmui siaubiant, nelaimei užėjus kiekvienas geras krikščionis ramina save ta mintimi, kad patsai skausmas-nelaimė prabėga, prašvilpia, kaip vėjo pučiamas debesėlis, o tas, ką skausmas su savimi neša, kas jau iškentėta—pasilieka ir sudaro visą sielos turtą, visą josios grožį, bytik butu kenčiama su Dievu ir dėl Dievo!

Suvedant visas šiame skyrelyje išdėstytasias mintis į vieną vietą klausiu dar kartą: „Kuriam gi tikslui teikiamas žmogui gyvenimas?"—Darbui, sunkiam darbui, nuolatiniajam triusui ir skausmui—skamba atsakymas. „Žmogaus gyvenimas žemėje yra kova"[1]).

Visą tą krikščioniškąją gyvenimo teoriją labai aiškia šviesa nušviečia šv. Povilas apaštalas sakydamas: „Jei tik draug su Kristumi kenčiame, draug busime ir pagarbinti... Nes aš manau, jog šio laiko kentėjimai nėra verti busiančios garbės, kuri mumyse bus apreikšta"[2]). Šv. Povilo mintis labai gili ir teisinga. Ir tikrai. Už vieną skausmo lašą čia žemėje iškentėta laukia žmogaus ištisa garbės jura danguje!

Bet tai dar nevisas žmogaus gyvenimo turinys.

Kad musų gyvenimas tikrai butu geras ir turiningas, reikia jis anot krikščioniškojo mokslo kuogeriausiai sunaudoti kitų žmonių labui. Mat žmogus sulig savo prigimties yra visuomeniškasai sutvėrimas—a n i m a l s o c i a l e, taigi priklauso ne vien sau, bet ir tai visuomenei, kurioje gyvena. Kiekvienas tat žmogus tokiu budu yra didžiulės — didžiulės žmonijos šeimynos nariu, o tuomi pat jisai minta visos žmonijos kuno bendromis sultimis. Iš čia aišku, kodėl Dievas jau Sename Įstatyme davė žmogui ne pageidavimą, ne patarimą, bet dideliausį įsakymą, kad žmogus mylėtu savo artimą. Tiesa, tas įsakymas nebuvo tuomet taip platus, taip griežtas: artimo meilės įsakymas teapėmė vien gimines ir tautiečius[3]). Užtatai Jezus Kristus didžiausis pasaulio Mokytojas, kuris atėjo kaip tik Senąjį Įstatymą patobulinti ir papildyti, pirmuoju darbu paskelbė pilniausios, plačiausios artimo meilės įsakymą. Išganytojas be jokios išimties įsako mylėti kiekvieną žmogų visai neatsižvelgiant į tai, ar jis bus tau-

---

[1]) Job. 7, 1.
[2]) Rymieč. 8, 17-18.
[3]) Eccl. 17, 12.

tietis ar kitatautis, ar draugas ar priešas, ar jis bus darbininkas ar ukininkas, ar vyras ar moteris, ar suaugęs ar vaikas, ar turtuolis ar elgeta. Taigi visus turime mylėti, visus laikyti broliais ir seserimis net pačiu Jezumi Kristumi; visų gerovei privalome dirbti. Išganytojas kartkartėmis sakydavęs, kad „labiaus pagirtina esą duoti, ne kaip imti“[1]). Tai sakydamas Kristus be abejonės turėjo omenyje ne vien tiktai piniginę arba duonos pašalpą, kuri yra visųlengviausia meilės pašalpa, bet ypač tuomi norėjo pabrėžti, kad artimui reikia save patį paaukoti pavedant jam savo protą, širdį, jausmus, visus gabumus, pasišvenčiant jojo sielos gerovei.

Puikiai tą Išganytojo pareikštą mintį suprato ir darbais išparodė didysis tautų apaštalas šv. Povilas, kuris viename savo laiškų sako „Aš gi labai noriai duosiu, ir pats save atiduosiu už jusų sielas, nors vis labiaus jus mylėdamas, pats bučiau mažiaus mylėtas“[2]). Taigi žmogus, anot šios šv. Pivilo patarlės, užsidėdamas sau artimo meilės naštą ne tiktai nevirsta vargšu, neturtėliu, bet priešingai, dalydamas savo dvasios turtus artimui kas kart vis lieka turtingesnis ir savo gyvenimą apkainuoja kuobrangiausiai. Tikrai taip esant patvirtina Išganytojas sakydamas, kad „jei kas prarandąs savo sielą Kristaus darbą artimo gerovei bedirbdamas, savo siela su artimu pasidalinąs — tas jąją vėl atrandąs“[3]), arba puošias amžinos garbės rubu. Jei tiktai žmogus artimo gerovei dirba, sako Izaias pranašas, tai gyvenimo šaltinis Dievas matydamas, kad zmogus suprato savąjį tikslą, suteikia jam paprastai ir naujos šviesos, sveikatos bei pačios žemiškos gerovės, kuri taip mus labai vilioja[4]).

Iš to viso, kas čia buvo iki šiolei pasakyta, matyti, kaip begalo brangus ir turiningas yra žmogaus gyvenimas. Gyvenimo turinys taipogi turtingas, o sielos perspektiva amžinastin tiesiog neišsaikuojama.

Norint trumpai suglausti visą žmogaus gyvenimo turinį, tą galima taip šiais keliais sakiniais padaryti.

G y v e n t i — r e i š k i a m y l ė t i. Dievą reikia už viską labiausiai mylėti, o po Dievo lygiai taip, kaip sau gero trokštame ir save mylime, reikia širdingai mylėti artimą, nuolat stengtis siekti prie tobulumo, šventumo darant visiems gerai, kad-tokiu budu jau čia einant

---

[1]) Apašt. darbai 20, 35.
[2]) 2 Korint. 12, 15.
[3]) Mat. 10, 39.
[4]) Izaias 58, 8—24.

tiesos keliu, danguje suradus jau nebe tiesos kelelį, bet tikrąjį Tiesos kelią ir Šaltinį, kuriame musų siela pilnai pasotins savo nuolatinį Tiesos troškulį!

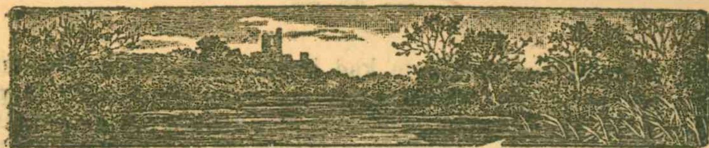
Štai draugai ir draugės tikroji išmintis, geroji filosofija, gražioji estetika, visųgarbingiausis idealizmas ir sveikiausis optimizmas.

Nėra žmogaus gyvenimui kainos!

Voroneže, 30. V. 1917.
Gruzavos moksleivių bendrabutyje.

JAUNUOMENĖS IDEALAI.

Dantės Algieri sapnas...

Dantė Algieri, vienas didžiųjų idealo krašto keliauninkų savo „Dieviškojoje Komedijoje“ pasakoja šitokį ypatingą atsi tikimą. Vieną kartą, sako, bekeliaujant man puikiais, žaliai skaistyklos slėniais, besigrožint, besistebint tuomi, ką čia teko pamatyti, jau vakarop užėjo nuovargio dėlei kilęs didelis snudulys. Nieko nelaukdamas, sako Dantė, ėmiau ir atsiguliau tojė puikioje skaistyklos pievoje ir tuč tuojaus užmigau. Nei juste nepajutęs, kaip greitai prabėgusi naktis. Rytą metą, dienelei brėkštant, kuomet kaip tik žmogaus dvasia yra lakesnė ir prakilnių norų kupina, dainius-keliauninkas turejęs tokį sapną.

Pačių padangių augštybėje, sako, pamačiau auksosparnį skrajuną-erelį. Didelis gražus paukštis išskleistais ore sparnais suko ratą ir, rodos, buvo pasirengęs skristi žemės link. Kuomet užsimąstęs tuomi reginiu dainius galvojo, ką čia tokiu ankstybu laiku ir taip augštai skrajojąs auksosparnis erelis galėtu reikšti, tik štai Jovio paukštis žaibo greitumu leidžasi-krinta žemyn, griebia savo galingais nagais miegantį pievoje poetą-keleivį ir vėl pakyla į ugnies erdves, atsiduria padangėse iš kur nuskridęs.

„Ten mudu abu pagavo tokis karštis,
„Įsivaisdinto karščio liepsna taip kepino kuną,
„Kad noroms-nenoroms turėjau atbusti“ [1])...

Žmogaus gyvenimas irgi turi savo rytą, vidudienį, ir vakarą. Musų-jaunųjų šiandieną, galima sakyti, dar gyvenimo rytas tebebėga! Auksosparnis skrajunas-erelis pagavęs Dantę ir nunešęs jį nežemiškos ugnies erdvėsna skrajoja bei suka

---

[1]) Dantė. Dieviškoji Komedija. Skaistykla, IX Giesmė, 18—34 eilutės. Turėjau Karlo Streckfuss'o vokiečių vertimą, Leipzig, 1910 m. p. 247.

ratą ir musų gyvenimo ryte, kad ir su mums, kaip su dainiumi, panašiai pasielgus. Tuomi augštai skrajojančiu ereliu ir yra idealas, kuris mums šviečia, savėsp visus traukia ir karštai kviečia kilti augštyn kartodamas jauno musų dainiaus obalsį:

„Pirmyn prie grožio, prie šviesos,
Tolyn nuo žemiškų purvų!
Artyn prie dangiškos šviesos,
Prie idealų amžinų!“ [1]).

Kas tai yra idealas?

Idealas—tai kuris nors didelis musų meilės, pagarbos ir karščiausių norų objektas. Tai koki prakilvi tiesa bei puikus sektinas pavyzdys, kuriam pavyzdžiui-tiesai mielai norime tarnauti.

Esant daug meilės, pagarbos ir musų norams kuogražiausių objektų, turint tiek daug kilnių tiesų ir sektinu pavyzdžių—aišku, kad ir idealų esama labai daug. Vaizdumo delei šioje antroje mano paskaitos dalyje manau visą medegą padalinti į dvi lygi dali. Pirmojoje ketinu išdėstyti bendrus visiems žmonėms religinius idealus, antrojoje gi stačiai panagrinėti mokslus einančiosios lietuvių jaunuomenės idealus. Kitaip padaryti beveik ir negalima. Mat labai svarbu turėti prakilnių religinių idealų, kad iš jų susilaukus, ant jų tvirtai pastačius visą didelį žemiškųjų, antraelių idealų rumą.

I.

Musų religiniai idealai.

1. Dievo idealas.

Kalbant apie religinius ir šiaip jau idealus reikia bendrai pažymėti, kad idealas apskritai turi vieną ypatingą jam tiktai tepriklausančią dideliausios harmonijos žymę-dėsnį. Tas ypatingasis idealo dėsnis štai kame apsireiškia. Kaip ką tiktai čia buvo minėta, daug ir įvairių esama idealų. Nors taip daug ir įvairių jų esama, betgi drąsiai galima pasakyti, kad vienas tėra didelis, pilnas ir užbaigtas idealas. Ir ištikrųjų. Visų ėsa-

[1]) Ateitis, Nr. 11—12, 1911, Ateitininkų hymnai, p. 448.

mųjų idealų tarpe nėra mažiųmažiausios disharmonijos-pjovimosi, bet visur viešpatauja gražiausis susiderinimas, sutartinė. Nei vienas tikrasis idealas nėkuomet neprieštarauja griežtai kitam idealui, nes visi jie it mažutyčiai upeliukai turi vieną bendrą šaltinį, bendrą idealų idealą—Dievą: visokios Tiesos, Grožio ir Gero kupiną Okeaną! Dėlei to Dievas ir yra dedamas visų žmogaus idealų pamatan.

Dvejopu žvilgsniu imant Dievas yra visųaugščiausiu žmogaus idealu: jis tiktai vienas tėra skaisčiu prakilniausios meilės objektu ir vienintėliu tikriausiu sekimo pavyzdžiu. Iš to aišku, kad pirmą vietą kiekvieno žmogaus asmenyje, kiekvieno žmogaus širdyje ir mintyse turi užimti Viešpats! Žmogus nėkuomet neprivalo kreipti nuo Dievo savo akių, bet visuomet turi į tą kilniausįjį Idealą žiurėti, Juomi gėrėtis. Tiktai vienas Viešpats tėra taja šviesia musų asmens pabangėje žibančia žvaigždute, kuri kiekvieną gyvenimo kelyje patiktąjį neaiškumą tinkamai nušviečia ir apsaugoja tokiu budu nuo gresiančio paklydimo! O kas gi tiesiu keliu eiti ir tikslo pasiekti nenori? Toliaus eina Dievo—Idealo sekimas. Tas darbas—Dievo sekimas tai dideliausia žmogui pagarba. Apart pagarbos siekimas prie idealų Idealo suteikia žmogui augščiausią laimę, sudaro vienintėlį kiekvienos sveikos tautos jiegų pamatą. Siekimas prie Dievo yra tikrosios žmonijos pirmyneigos svarbiausiu akstinu. Suprantamas dalykas, dėlko taip yra. Žmogus atsižiurėdamas ir sekdamas Dievo idealą dvasiniai auga, stiprėja; tą pat darydama kiekviena tauta lieka galinga, nepergalima; gi visa žmonija sekdama Idealų Šaltinį žengia tikru žmoniškiausios kulturos keliu. Mat Dievo idealas viską kelia augštyn!

Puikiai suprato tą stebuklingą Dievo idealo jiegą ir josios veikimą jau stabmeldžių dainiai-rašytojai Horacijus ir Titas Livijus. Taip garsusis Horacijus trečiojcje savo giesmių knygoje, VI-je giesmėje, 2-me posme rašo:

„Dis te minorem quod geris, imperas,
Hinc omne principium, huc refer exitum!
Di multa neglecti dederunt
Hesperiae mala luctuosae" [1]).

Lietuviškai liuosai išvertę Horacijaus eilių posmą turėsime tokią mintį: „Rymėnų tauta dėlto visiems vadovauja, dėlto ji pasaulį valdo ir viešpatauja, kad laiko save tik tik už dievus mažesne, kad nuolat parodo savo nuo dievų prigulmybę

[1]) Quinti Horatii Flacci Poëmata—Annotationibus illustrata á Ioanne Bond, Aurelianis, 1767, Ad Romanos. Ode VI, 4—8 eilutė—p. 55.

ir atiduoda dievams prigulinčią pagarbą". Paduodamasai čia posmas ir visas prieš jį ir po jo eilių kontekstas rodo kilnią dainiaus dievų sekimo reikalu mintį. Taip anot Horacijaus dievus reikią laikyti visų daiktų priežastimi, dievų pagalba reikią pradėti kiekvieną darbą, dievui padedant esą viskas dirbtina, po darbų dievams esąs reikštinas padėkos žodis—tas viskas ir tepadaręs Rymą pasaulio viešpačiu.

Geriausį šitų Horacijaus žodžių paaiškinimą randame šito Livijaus 45 knygoje, 39 skyrime, kuris taip sako: „Maiores vestri omnium magnarum rerum et principia exorsi ab diis sunt, et finem statuerunt" [1]).

Taigi jei jau stabmeldžiai taip augstai deda Dievo idealą; nurodo tą rolę, kokią jis vaidina tautų ir valstybių gyvenime, tai ką bekalbėti apie krikščionių Dievo idealą ir jojo lošiamąją gyvenimo rolę.

Kas mums tą Idealą galėtu pavaduoti?.. Niekas.

2. Jezaus Kristaus idealas.

Su Dievo idealu labai artimais ryšiais yra rišamas Jezaus Kristaus idealas. Aišku, dėlko taip yra. Viename dieviškame Viešpaties Kristaus asmenyje tilpsta du prigimimu: dieviškasai ir žmogiškasai. Jezus Kristus yra kartu ir tikras Dievas ir tikras Žmogus. Taigi ir nestebėtina, kad po Dievo idealo Jezaus Kristaus—Dievo—Žmogaus—idealas užima vyriausią vietą.

Tas idealas taipogi yra labiausiai gyvenime pritaikinamas, tiesiog sekimui skirtas. Šv. Augustinas įžymiausis Jezaus Kristaus idealo apvertintojas ir sekėjas viename savo rašte tarp kitoko labai gražiai šiuomi reikalu yra pasakęs: „Jezus Kristus—Dievas yra galutinas musų tikslas, prie kurio visi einame, kurį galop surasime, o Jezus Kristus—Žmogus yra artimiausis kelias, kuriuo Dievop prieiname". Ir patsai dieviškasai pasaulio Mokytojas nuolat primena sektinąjį Savo Asmens idealą. Kelis net kartus pačiuose svarbiausiuose momentuose Išganytojas apie Save sako: „Aš esmi kelias, tiesa ir gyvenimas" [2]). Taip sakydamas Išganytojas pasakė gryniausią tiesą. Tiktai Jezaus Kristaus idealo kelias tepriveda Dievop. Tą pripažins kiek-

---

[1]) „Jusų seneliai visus savo didžiuosius darbus su dievais pradėdavo, su dievais ir baigdavo". Titi Livii Patavini Historiarum ab urbe condita libri qui supersunt XXXV. Tomus VII, Parisiis, typis Barbou, Liber XLV, skyrimas 39, konsulo Servilijaus kalba—pusl. 337.

[2]) Jon. 14, 5—6.

vienas, kuris pažino Jezaus Kristaus—Žmogaus asmenį ir jojo skelbiamąjį prakilnų mokslą. Ir ištikrųjų.

Visas Viešpaties Kristaus gyvenimas yra niekas kitas kaip tiktai vaizdžiausis, aiškiausis ir tobuliausis Dievui tarnavimo pavyzdys. Tik pažiurėkime. Nuo pat lopšelio iki kryžiaus mirties vyriausiu Išganytojo rupesniu ir didžiausiu troškimu yra Dievo garbės žemėje praplatinimas. Dievuje ir dėl Dievo mylėjo Viešpats Jezus žmones, mylėjo karštai visus be jokio skirtumo—artimus ir tolimus, gerus ir blogus, savo mokinius ir savo priešus. Turi buti pasaulio Mokytojo ir Atpirkėjo sekimui nurodomasai Savo Asmens idealas buvo grynas, be suteppties, kad nuolat be saiko jieškant iš įvarių savo priešų pusės visokių priekabių Išganytojas vieną kartą viešai jų paklausia: „Kas jusų kaltins Mane nusidėjimo?“ [1]) Vietoje atsakymo patįs aršiausieji Jezaus Kristaus priešai užčiaupė burnas.

Tas Jezaus Kristaus idealas netiktai yra gryniausis ir šviesiausis, bet kas dar svarbiaus—labai vispusiškas ir visiems žmonėms ypač vyrams pritaikintinas.

Skaitykime Evangeliją, pamatysime. Taip Jezus Kristus savo Motinai buvo geriausiu Sunumi. Mandagus apsėjime su turtuoliais ir žemės galiunais, betgi jiems nepataukauja, kalbėdamas vėl su visų apleista ir neturtinga žydų liaudimi Išganytojas ir žodžiais ir darbais kaip ant delnos rodo jai savo širdies gerumą bei josios gelmių gilumą. Patiems išmaningiausiems savo tautos žmonėms atranda ir sugeba parodyti dar nežinomų jiems tiesų, iš kitos vėl pusės mielai kalbasi, laimina ir glosto mažus vaikelius aiškindamas jiems papraščiausius gyvenimo prilyginimus. Taipogi karštai mylėjo Išganytojas, kaip žmonių niekas nemyli, savąją tėvynę, tiktai tą tėvynės meilę mokėjo gražiai suderinti su visų žmonių meile, kuria degdamas už visus ir mirė prikaltas į kryžių. Jezus Kristus—tobuliausis Vyras, Kuriam panašaus pasaulis nematė ir nebmatys.

Žodžiu Jezus Kristus yra toksai musų idealas—prie kurio siekti, kurį mylėti ir sekti turi kiekvienas, kas tiktai apskritai ką nors myli ir seka, nes Jezaus Kristaus idealas savo gražumu ir didumu tiesiog žmogų prislėgią. Nemylėti pažinto Jezaus Kristaus idealo—nei negalima! Tik pabandykime!

Visai teisingai šv. Povilas sako: „Jei kas nemyli musų Viešpaties, Jezaus Kristaus, tas tebuna atskirtas!“[2]).

---

[1]) Jon. 8, 46,
[2]) 1 Korint. 16, 22.

3. Marijos idealas.

Po Dievo ir Jezaus Kristaus traukiančių savėsp idealų karščiausios meilės, dideliausios pagarbos ir sekimo yra vertas prakilnusis Marijos idealas. Gražus ištiesų yra Marijos idealas! Marijos sutvėrimas ir visos Josios asmens dovanos buvo Dievo permatytos dar prieš pasaulio ir žmogaus sutvėrimą. Taigi nestebėtina, kad Marija budama vienui vienu tobuliausiu Dievo— Tiesos, Grožio ir Gero atspindžiu yra tuomi pat augščiausiu žmonijos idealu visų kitų sutvertųjų idealų tarpe.

Kaip Jezus Kristus tėra vienui—vienas tobuliausis Vyras vyrų giminėje, taip lygiai Marija tėra vienui-viena tobuliausia Moteris moterų giminėje. Dievas, kaip matome, neužmiršo nei vyrų nei moterų. Abiem tytim parodė kiekvienai atsakančiausį idealą. Užtatai Marijos idealą turi sekti visi žmonės o ypač gražoji lytis-moteris. Ir patsai Išganytojas pirm numirsiant paveda visą žmoniją Marijos globai primindamas ir žmonijai augšto Marijos—Moters idealo meilės ir sekimo reikalą.

Siekiant prie Marijos idealo yra darbo, yra ko siekti! Marija yra kiekvieno žmogaus geriausia ir ištikimiausia Motina. Marija mielai šelpia mus visuose musų kuno ir dvasios reikaluose. Marija visus žmones myli ir trokšta jiems gero.

Atminkime, kad už gerą ir meilę vien geru ir meile tegalima atsimokėti. Iš čia plaukia músų Marijos idealo meilė ir sekimas.

4. Bažnyčios idealas.

Prakilnus yra ir Šventosios Katalikų Bažnyčios idealas. Tas idealas turi rupėti kiekvienam tikinčiajam žmogui, ypač gi rupi geram katalikui. Juk Katalikų Bažnyčia vykina žemėje Jezaus Kristaus paskelbtąja ir įkurtąją Dievo karalystę. Taigi kiekvienas katalikas stengiasi prakilnų Bažnyčios idealą pažinti, pažinęs be abejonės jįjį pamyli, gerbia ir rupinasi, kad Bažnyčios mokslą visi kuogeriausiai mokėtu. Aiškus dalikas, kad visi, kurie pažįsta ir myli Jezaus Kristaus idealą, tiesog negali nemylėti ir nesekti Katalikiškosios Bažnyčios idealo. Juk Katalikų Bažnyčia yra niekas kitas, kaip tiktai tikrasis Jezui Kristui žemėje atstovauti paliktasis įpėdinis, kuris kaip tik nurodo ir dėsto dieviškojo Palikėjo nedasakytas mintis, norus ir mokslą.

Tiesa, šaly didžiulės—senos Katalikų Bažnyčios gyvuoja dar kitos krikščioniškos religinės draugijos, tariant kitos krikščioniškos bažnyčios. Tos kitos bažnyčios irgi vadina save Kris-

taus įsteigtaja" Bažnyčia. Aišku, kad taip negali buti. Tikroji Kristaus įsteigtoji bažnyčia tėra viena, kaip ir patsai Kristus tebuvo vienas. Taja tikraja bažnyčia yra tiktai Katalikų Bažnyčia. Dėlto tai ir reikia mylėti Katalikų Bažnyčią, nes visos kitos krikščioniškosios bažnyčios turi vos dalelę Išganytojo žmonėms paliktosios tiesos, o visą tiesą ir tiktai tiesą teturi vien Katalikų Bažnyčia. Apart gryno, nesudarkyto Kristaus tiesos mokslo Katalikų Bažnyčia teikia žmonijai prakilniausį, užbaiktą, visiems aiškų is prieinamą etiškųjų dėsnių rinkinį. Geresnio už tą elgimosi mokslo niekas pasaulyje nebesugalvos. Reikia vien to mokslo dėsnius gyveniman pravesti. Pravesdami gi krikščioniškojo elgimosi mokslo dėsnius gyveniman—tašydami, dailindami jųjų pagalba žmogiškąją prigimti, veikiant priegtam Dievo malonei, žmonės prieina prie nepaprastų rezultatų: išlavina-išaukleja savyje nepaprastai gražų, tamprų, energingą ir begalo šviesų budą-charakterį. Tokį nepaprastai gražų ir tvirtą budą, kokio galima pasiekti prisilaikant Katalikų Bažnyčios doros mokslo, parodo mums tulo prancuzų Tautinės Tarybos 1789 m. Riomo atstovo asmuo. Susiduręs Tautinėje Taryboje su Katalikų Bažnyčios priešais tasai atstovas į nieką neatsižiurėdamas drąšiai sako ir gina savo įsitikrinimus į visus priešų daromuosius kerštus atkirsdamas: „Nesibijau jusų rėksmų, nepaisau jusų keršto, teatsižiuriu vien į mano sąžinės protestą bei balsą“ [1]).

Riomo atstovo kalba ir drąsa man visai aiški. Mat kas bijo Dievo, kas klauso savo sąžinės balso, tas žmonių visai nebijo. Tokiam katalikui vis viena, ar toks ir toks jojo darbas, jojo noras žmonėms patinka, ar ne, jis tiktai žiuri, kad tatai Dievui patiktu.

a) Katalikų Bažnyčia ir mokslas.

Kiekvienas tikras katalikas myli Bažnyčios idealą gerai žinodamas, kad tiktai Bažnyčia buvo ir tebėra geriausiu mokslus einančiosios jaunuomenės draugu. Mat tasai senas—žilgalvėlis, bet stebėtinai visuomet jaunas žmonių draugas sugriuvus senovės stabmeldiškajam pasauliui ant jojo griuvėsių ir pamatų pirmas niekeno nepatariamas ir nepadedamas pastatė plačiajai jaunuomenei elementarines, pradines, vidurines ir augštasias, tariant universitus, mokyklas. Tose savo įkurtose ir užlaikomose mokyklose Bažnyčia niekeno neraginama ir neapmokama mokino—auklėjo

[1]) „De tous les murmures je n'ai jamais craint, que ceux de ma conscience“... X. J. Bilczewski, List pasterski pusl. 30.

per ištisus 12 šimtmečių visą beveik Europos jaunuomenę, kuomet dar visos kitos draugijos ir luomai saldžiai miegojo ir ilsėjosi.

Ir šiandieną Katalikų Bažnyčia pasilieka tokiu pat širdingiausiu priaugančiujų kartų draugu. Ir šiandieną Katalikų Bažnyčia kaip variusi taip ir tebevaro jaunuomenės mokinimo bei auklėjimo pašaukimą. Kaip kitados, kaip visuomet per ištisus 19 šimtmečiu, taip ir šiandieną Bažnyčia tebegina savo teisingas į mokslą bei auklėjimą pažiuras ir reikalauja, kad kiekviena pasauliniujų mokslų šaka ir šakelė butu laisva, niekeno ir niekuo nevaržoma, kad tokiu budu ta kiekviena mokslų šaka savo įgimtu, ištirtu ir nustatytu metodu plėtotuosi, augtu, ir kad tik tuo budu visas apsikritai mokslas teeitu pirmyn.

Katalikų Bažnyčia ne tiktai nesibijo mokslo šviesos, bet priešingai nori josios turėti kuodaugiausiai. Ir šiandieną lygiai kaip per visą savo 19 šimtmečių amžių Bažnyčia tebežadina visus mokslo vyrus tiesos jieškoti. Kiekvieną naują mokslo rastą takelį, patyrta tiesą—švieselę Bažnyčia laimina, kaip laimino kitados jurininką Kolumbą išleisdama jį kelionėn naujų kraštų jieškotų.

Kitaip ir buti negali. Juk religija ir mokslas tai dvi daili mėlynaki sesuti, kuriedvi atsidėjusi vadovauja žmogui jojo žemiškosios kelionės metu: viena jujų rodo žmogui—žemės tremtiniui žemiškąją šviesą, kita dangiškąjį spindulėlį; bet abiedvi dirba, prakaitauja vienos ir tos pačios žmonijos gerovės ir labo bejieškodami. Bažnyčia trokšdama žmonijai gero jau tuomi pačiu turi siekti prie mokslo šviesos. Ir siekė ir tebesiekia. To nei aršiausis Bažnyčios priešininkas neužginčys. Vienos tiktai sąlygos iš mokslo vyrų Bažnyčia visuomet reikalaudavo ir tebereikalauja. Tokia sąlyga yra griežtas reikalavimas, kad mokslo vyrai savo moksliškuose tyrinėjimuose ir raštuose laikytusi sveikos logikos ir moksliškojo teisingumo dėsnių, kad neišeitu iš savo specialybės ribų, kad griežtai laikitusi savojo mokslo metodo, kad pavyzdžiui gamtininkas neimtusi ne savo amato—pamokslų sakymo ir galop, kad mokslininkas paprastujų mokslo spėjimų (hipotezių) nei pats nelaikytu nei neleistu pasaulin gryniausiomis tiesomis.

b) **Visuomeniškasai Katalikų Bažnyčios idealas.**

Katalikas myli ir gerbia savo Bažnyčią dar ir dėlto, kad ji jieško ir eina prie be galo prakilnaus ir neišpasakytai gražaus visuomeniškai—politiškojo žmonijos sutvarkymo—arba visuo-

meniškai politiškojo žmonijos idealo. Koks gi yra tuo žvilgsniu tasai Bažnyčios idealas? Visuomeniškasai žmonijos sutvarkymo idealas sulig Katalikų Bažnyčios mokslo turi buti štai koks.

Žmonių visuomenė įstatų o ypač vidujinio išsilavinimo keliu turi buti taip sutvarkyta, kad joje neatsirastu nei vieno žmogaus kokiu nors budu nuskriausto, kad visų žmonių luomų ir klasių reikalai ir teisės butu pagerbtos ir užlaikytos, kad tokiu budu kiekvienas individas savo žmogiškasias ir visuomeniškasias priedermes tinkamai galėtu išpildyti. Bažnyčia prie to eina, nori ir taip mokina, kad tautos, valstybės ir visa apskritai žmonija butu sutvarkyta plačiausios liuosybės, tikros ir galimos lygybės, širdingos brolybės ir vispusiškos teisybės pamatais. Bažnyčia ėjo ir tebeeina prie to, visuomet tą skelbė ir tebeskelbia, kad pavienis asmuo—individas turi dirbti visuomenės darbą tolygiu atsidėjimu ir ištverme, kaip savo asmeniškąjį darbą, o visuomenė už tai privalo visus teisėtus pavienių asmenų—individų reikalus pilnių pilniausiai patenkinti. Bažnyčia smerkia turtą ir turtuolius, jei turtas yra įgytas neteisėtu, nešvariu budu. Bet iš kitos pusės Bažnyčia negali nepripažinti nuosavybės ir galimybes turėti šiokį tokį turtą, jeigu jis yra teisingu ir geru budu pelnytas bei geriems tikslams naudojamas, nes šiaip ar taip sakysime turtas musų amžiuje yra vienu didžiausių žmonijos pirmyneigos ir lenkynių stimulu.

c) Politiškasai Katalikų Bažnyčios idealas.

Dabar paklausite, na pasakyki, Sveikas, koksai gi yra politiškasai Katalikų Bažnyčios idealas? Į tą klausimą geriausiai atsakė ir Bažnyčios mintį tame reikale išreiškė jau bus su viršum šeši šimtai metų—šv. Tomas Akvinietis, žinomas Katalikų Bažnyčios teologas ir šventasis. Jis viename savo pamatinių veikalų stačiai sako: „Gera ir teisinga valstybės tvarka arba konstitucija yra tiktai toki, kuri viesiems valstybės piliečiams duoda galimybės dalyvauti šalies valdymo darbe, nes tiktai tą dėsnį padėjus konstitucijos pamatan, tiktai suteikiant galimybės valdymo vadžias laikyti visiems piliečiams—tebus tvarka, tebus visuomenei reikalinga ramybė, tiktai tokią konstituciją visi mylės ir gins“ [1]).

Taigi iš tų šv. Tomo žodžių aiškiausiai matyti, koki visuomenės valdymo forma Katalikų Bažnyčiai labiausiai

---

[1]) „Attendendum.... ut omnes aliquam partem habeant in principatu, per hoc enim conservatur pax populi et omnes talem ordinationem amant et custodiunt“.... Summa Th. 1,2 ae, Q. CV. a. 1.

patinka, koki visuomenės valdymo forma Bažnyčios nuomone suteiktu žmonėms laimės ir liuosybės. Tokia geriausia ir teisingiausia visuomenės valdymo forma Bažnyčia laiko kiekvieną giliai demokratišką valtybių, tautų ir plačiosios visuomenės sutvarkymą. Tą pamatinį žmonių savitarpinio sugyvenimo ir laimės dėsnį Katalikų Bažnyčia visuomet skelbė ir tebeskelbia. Iš kitos vėl pusės Bažnyčia neperša žmonėms nei monarkijos, nei nepeikia respublikos, tiktai visuomet atsižiuri į tųjų valdymo formų demokratingumo pamatą.

Iš čia pati savaimi plaukia kaipo tolimesnė tokio Bažnyčios nusistatymo išvada—vyrų ir moterų lygybės bei balsavimo teisė. Kadangi pačią valdžią ir tai valdžiai kontrolės įstaigas turi teisę rinkti visi žmonės, jei jie tokios ir tokios valdžios bei jai kontrolės nori, tai tuomi pat aišku, kad Bažnyčia pripažįsta, remia ir visuomet rems visuotinojo ir vyrų ir moterų balsavimo teisę. Aišku, dėlko Bažnyčia taip daro. Mat visuotinojo balsavimo teisė arba vyrų ir moterų šiame reikale pilnių pilniausia lygybė plaukia tiesiog iš Kristaus Evangalijos, kuri kaip tiktai visų žmonių prieš Dievą lygybę kelia net dogmatų eilėn. Tiesa, tas Bažnyčios karščiausis noras šiandieną dar neįvyko. Neįvyko vėl ne dėl Bažnyčios priežastiės, bet dėlei pačių žmonių priežasties, kurie prie tokios lygybės šiandieną dar nepriaugo. Žmonija prie tos lygybės eina ir reikia manyti, prieis. Vieną dalyką galima įspėti, kad tuomet tiktai visuotinojo vyrų ir moterų balsavimo teisė teisingai priklausys žmogui kaipo garbės ir užmokesnio ženklas, kuomet visi, visi žmonės bus jau Evangelijos raugo paliesti, kuomet bus tobuli, kuomet galės vadintis tikrais žmonėmis. Kol tų ypatybių žmonės neturės, iki tam laikui lygybės ir balsavimo teisės pilnumo sunku sulaukti. Juk pavesti valdžią žmonėms, kurie nesugeba ir nemoka savės pačių valdyti, stačiai negalima!

d) Katalikų Bažnyčia ir krikščioniškasai internacionalas.

Ką tiktai čia atpasakotieji visuomeniškai—politiškieji Katalikų Bažnyčios idealai siekia dar augščiaus, dar, taip sakant, turi kilnesnį laipsnį.

Katalikų Bažnyčia yra šalininkė ir gynėja tautų apsisprendimo teisės plačiausioje to žodžio prasmėje. Tas obalsis buvo iškeltas ir tvirčiausiai yra palaikomas dabartinės Katalikų Bažnyčios galvos — popiežiaus Benedikto XV. Šiuomi žvilgsniu Katalikų Bažnyčia prie to eina ir nori, kad visos pasaulio pavienės tautos ir tautelės sudarytų

savo atskiras Evangelijos pamatais įkurtas tautinės valstybes ir valstybėles. Betgi ir to Katalikų Bažnyčiai dar neužtenka. Ji eina dar toliaus. Katalikų Bažnyčia stačiai pasisako nenustosianti dirbus, pakolei Kristaus Evangelijos dvasios raugas neužraugs visų tarptautinių žmonijos santykių. Bažnyčia sakosi nepaliausianti veikus, pakolei iš savitarpinių žmonių santykių neprašalinsianti visų stabmeldiškųjų, egoistiškųjų ir žvėriškųjų principų, kurių, dėja, vien tik dabartinėje tarptautinėje politikoje tiesiog nesuskaitoma daugybė. O ką čią bekalbėti apie kitų tarptautinių žmonių santykių dorumą. Kaip visa musų šiandieną taip vadinamoji politika, taip lygiai ir kiti tarptautinieji žmonių santykiai—visai nekrikščioniški, nedori, paremti vien apgauliumi ir biauriausiu išnaudojimu. Ar mažai Bažnyčia turės čia darbo? Daug ir labai daug.

Dėlto tai Katalikų Bažnyčia aiškiai ir pasisako, kad patolei nepaliausianti arus — akėjus grumtuotos ir sužėlusios žmonių širdies dirvos, pakolei neprašalinsianti tų visų kliučių, kurios skyria šiandieną širdį nuo širdies, žmogų nuo žmogaus, tautą nuo tautos, valstybę nuo valstybės, ir tuomet tiktai laikysianti savo žemėje užduotį atlikta, kuomet visi žmonės galėsią vadinties ir tikrai busią broliais. Žinoma, kad iki šito idealo laipsnio pasiekimo, prabėgs dar daug šimtų metų, betgi įvykti tas turės. Darbas šitoje srityje teina išlengvo, pamažu. Kaip kitados kosmiškosios pasaulio jiėgos Dievui taip liepiant išlengvo tenustatė musų saulės sistemos kunų pastovią formą, taip panašiai Kristaus Bažnyčia šiuomi žmogaus sielos ir širdies darbo reikalu veikia išlengvo, bet užtatai nuolat.

Iš kitos vėl pusės paėmus ir nesvarbu, kad tasai Bažnyčios idealas — krikščioniškasai internacionalas — butu įvykintas kuogreičiausiai, sakysim staigiu kokiu nors laimėjimu, tuomet jisai butu visai neužpelnytas, bet svarbu, kad pati žmonija savo darbu, savo prakaitu paliptu į galimai augščiausį tobulumo laiptų augštą.

Palyginę dabar Katalikų Bažnyčios skelbiamąjį ir vykinamąjį žmonių lygybės ir brolybės idealą su tokiu pat pompastišku socializmo obalsiu—iškarto matome visą Bažnyčios ir jos mokslo viršenybę prieš visokio plauko ir vardo esdekus. Jie rėksniai, gyvenimo neprityrę, kaip ir jųjų tėvas—vaikėzai, jauni ką tiktai iškepti visuomenės paliegimo gydytojai, kurie ligoniui—žmonijai sergančiai galvos liga, dėja, su didžiausiu atsidėjimu ir atkaklumu gydo kulnus! Nežino vargšai, kad tuomi keliu eidami, netoli tenueisią. Taigi ir daro, kaip išmano. Darbas gi tebestovi vietoje. Katalikų Bažnyčia jiems pirmena, kad žmogaus prigimtį tegalima perdirbti vien ilgu, įtemptu,

vidujiniu darbu, o visai ne šauksmais ir pasirinktųjų obalsių gražumu. Bažnyčia nurodo musų apjakėliams net tam tikrus pavyzdžius. Juk gryno internacionalo, komunizmo ir socializmo embrionai—tai Katalikų Bažnyčios vienuolynai ir vienuolių brolijos: neturinčios nei turto, nei nuosavybės, nei pačios tautybės dėsnių. Visi ten lygus, visi broliai, ten tiktai tevieśpatauja grynasis internacionalas! Tie tiktai embrionai tegali ilgainiui virsti viena Dievo Karalyste žemėje. Taip ir bus. Tas vienas kelias teveda prie pageidaujamojo tikslo! Tuomi keliu eina Katalikų Bažnyčia.

e) Katalikų Bažnyčia ir tėvynės meilė.

Kalbant apie krikščioniškąjį internacionalą turiu pridėti, kad Katalikų Bažnyčia siekdama prie plačiausiai suprantamos žmonių ir tautų brolybės visai nei nemano iš žmogaus širdies rauti žalio tėvynės meilės medžio. Priešingai tėvynės meilę Bažnyčia laiko žmogaus prigimties garbinga ypatybe, jąją kaip bagalėdama augina ir tobulina, dėlto kad ši Dievo įpusta žmogui kibirkštėlė nesuskaitomų žmogaus pilietiškųjų dorybių šaltinis!

Tėvynės meilė—tai žmogaus pradinė mokykla. Josios neišėjęs — toliaus nesimokinsi! Nemokėdamas mylėti savojo krašto, savosios tautos — nėkuomet tikrai nemylėsi svetimo krašto ir svetimų žmonių. Toki jau mat žmogaus širdies ypatybe!

Katalikų Bažnyčia dar toliaus čia eina ir tiesiog sako, kad visi išsižadėjusieji savosios tevynės, paminusieji po kojų tėvynes meilę—esą lygus žmonėms išsižadėjusiems tikėjimo, laužantiems IV Dievo įsakymą, esą net blogesni už stabmeldžius, kuria tėvynę pripažįsta ir jąją myli.

Ideališkiausiu ir tyriausiu tėvynės meilės pavyzdžiu Bažnyčia nurodo patį Jezų Kristų. Išganytojas anot Evangelijų du sykiu savo viešame gyvenime teverkęs ir abu kartu tėvynės meilę berodydamas. Pirmąjį kartą verkia Išganytojas prieš pat savo mirtį numatydamas didelį tėvynei gresiantį pavojų, kuomi kaip ir parodo mums, kad tėvynę reikią visados net mirštant mylėti. Kitą vėl kartą verkė Išganytojas apgailestaudamas savo draugo Lozoriaus mirtų, kad tuomi pagerbus draugiškojo jausmo prakilnumą, kurį šv. Raštas vadina „gyvenimo ir nemirtingumo vaistu“. O žinomasai prancuzų neseniai miręs filosopas ir rašytojas Ernestas Hello sako, kad kuo žmogus yra religiškesnis, tuo jisai labiaus myli savąją tėvynę ir geriaus už stabmeldį bei žmogų be religijos dirba tėvynės ir žmonijos labui.

* *
*

Kaip matome Katalikų Bažnyčia ne tiktai neslópina, neatmeta nei vieno tikro idealo, bet priešingai kiekvieną jų apšvietusi

savo mokslo dangiškaja šviesa ir pažadėjusi tikros Dievo—idealų Šaltinio—pagalbos, tuomi suteikia mums tvirtybės sunkiame idealo pasiekimo darbe. Ir ištikrųjų. Nėra tokios dorybės, kurios tikėjimas ir Bažnyčia nenurodytu, nepatartu siekti, ir nėra tokios nuodėmės, kurią tikėjimas ir Bažnyčia toleruotu — kęstu. Reikia dar pridėti, kad Bažnyčia kovoja ne vien su viešomis nuodėmėmis, bet suranda jasias net paslaptingiausiose sielos gelmėse pasislėpusias ir pasakiusi visoms stačiai „žut, ar but", eina į kovą. Katalikų Bažnyčios idealo niekas, niekas negali pavaduoti!

* * *

Pamatę prakilnius Katalikų Bažnyčios idealus turime pripažynti, kad kiekvienas tikras katalikas siekdamas prie tų idealų tuomi pat yra pilnoje žodžio prasmėje naujausis ir pažangiausis žmogus. Ir ištikrųjų. Nei vienas tikras katalikas neleis niekam apsijuokti arba kame nors savės pralenkti. Kiekvienas tikras katalikas visuomet bus pirmas moksle, daugiaus už kitus mylės dailę ir meną, su didesniu atsidėjimu dirbs visuomenės darbą ir karščiaus mylės savąją tėvynę! Kiekvienas tikras katalikas kuosąžiningiausiai atliks savo luomo ir pašaukimo priedermes, bus iš visų pusių doras ir pastovus žmogus—pilietis. Taigi aš dar kartą pakartoju, kad tikras katalikas yra pažangiausis, pirmeiviškiausis ir naujausis žmogus. Niekas su tikru, siekiančiu idealo kataliku nėkuomet tinkamai nesulygs!

Priešingai, jei kas katalikų prie religinių ir Bažnyčios idealo nesiekia, jei katalikas nenori vadovauti visuomenės dvasiniam, dorinam, moksliškam ir visuomeniškam gyvenimui, nenori, taip sakant, šiuomi žvilgsniu kitiems kelio rodyti—tas tuomi pačiu apie save liudija kad jis menkas katalikas, kad jis dvasios nykštukas ir nesuprasdamas savojo pašaukimo su panašiais sau dvasios nykštukais vieną giesmę gieda, laikydamas kurį nors vieną vienintėlį garsą: išsvajotą brolybę, visų žmonių nuo ryt dienos lygybę, darbininkus, darbininkus ir nieko kito, kovą su kapitalu, bei laudį, liaudį ir vėl liaudį—pilnių pilniausiu garsų akordu!

II.

Lietuvių mokslus einančios jaunuomenės idealai.

Religinius kataliko idealus jau išnagrinėjome. Apie tų idealų gražumą kalbėti nebereikia, tiktai reikia kuogreičiausiai juosius pasiekti!

Religiniai žmogaus idealai sudaro pamatą visai eilei antraeilų gyvenimo idealų. Religinių idealų pamatu yra statomi lietuvių mokslus einančiosios jaunomenės idealai. Geriausiai, man rodos, lietuvių mokslus einančios jaunomenės idealus suprato ir suformulavo Vilniaus universito studentų kuopa filarėtais praminta. Idealistai filarėtai savo kuopos pamatan padėjo šiuos tris obalsius: mokslą, dorą ir tėvynę! Nors tolimas laikas skiria mus nuo vilniečių filarėtų, bet kadangi idealas nesęsta ir nesimaino, taigi aš šiuomi teikiu gražius ir šiandieną Vilniaus studentų kuopos idealus visai musų lietuvių moksleivijai. Tegu filarėtų ir musų šie obalsiai—mokslas, dora ir tėvynė—kaip kokios trįs dangaus žvaigždutės šviečia mums netiktai jaunystėje, bet ir per visą amželį!

Tėvynė šiandieną gimsta, kuriasi, kįla naujam, savytam gyvenimui, tepagimda ir tie kilnųs jaunuomenės obalsiai augštų minčių ir didelių darbų Motutei Lietuvai! Pirmasis Vilniaus filarėtų obalsis—mokslas. Panagrinėkime tojo obalsio esmę ir gražumą.

1. Mokslo idealas.

„Į darbą, broliai! Šalį jauną
Prižadins meilės spindulys;
Galybė meilės viską griauna:
Žiemos ledus ji sutirpys". [1])

„Žmogus gimsta darbui, kaip paukštis lekiojimui!" [2]) „Jei kas nenori dirbti—tenevalgo!" [3]). Lygiai tą pat, ką čia šv. Raštas sako apie darbo apskritai reikalingumą, taipogi patvirtina ir šiaip jau rašytojai bei ekonomistai. Neseniai beskaitydamas vieną knygą esu aptikęs tokį vieno įžymaus rašytojo šiuomi reikalu išsireiškimą: „Jei kuris žmogus Dievo apdovanotas tam tikrais gabumais, ypatingomis jiėgomis, tųjų savo gabumų nelavina, sulyg duotųjų jam jiegų nedirba, tai jis tuojaus turi buti civile mirtimi nubaustas: tokio žmogaus visi teisės turi neapkęsti!".

Taigi brangus draugai ir draugės—esate apdovanoti ir gabumais ir jiegomis, tat dirbkite, krutėkite, nei sekundos negaišuokite par visą savo amželį! Jau nuo šiandien, nuo mažens turite pratintis eiti pirmyn vien savo asmeniniam darbui ir gabumams tepasitikėdami. Mat paidagogai jau seniai

---

[1]) Maironis, Pavasario Balsai—pusl. 18.
[2]) Job. 5,7.
[3]) 2. Tesal 3,10.

yra patyrę, kad visi, kurie nuo mažens, nuo jaunų metų neįsitraukia į darbą, ar nepriprauta savytai dirbti, ilgainiui pradeda eiti įvairiais šuntakiais: sakysime—protekcijomis, neteisybėmis, apgaulėmis. Kas jaunas bebudamas papranta šunkeliais vaikščioti, tas, tikrai galima sakyti, nei suaugęs tų šunkelių nebeapleidžia, ir eina, vargšas, jokios teisės neturėdamas į visai sau neatsakantį darbą, kaip tai pastebi savo raštuose žinomieji šiandieną paidagogai Foersteris, James ir kiti. Kad tų nelaimių bei gyvenimo klaidų išvengus—dirbkite patįs, miklinkite savo jaunas jiegas!

Darbo tikslas turi buti visuomet tyras ir gražus. Jusų šiandieną darbas—mokslas butu šlykščiausia spekuliacija, jei Jųs jį dirbtumėte—mokintumėtės vien duonos kąsnio arba žmonių garbės dėlei. Čia nurodau Jums vieną mokslo darbo tyrumo pavyzdį, kuris butinai yra visiems sektinas. Štai jis. Visi žinome, kad garsusis Leverier'as surado Neptuną. Žinia apie tą suradimą surišta, žinoma, su Leverier'o pavarde aplėkė visą pasaulį. Kuomet vieną gražią dieną po šito atsitikimo pas garsųjį astronomą užėjo vienas katalikų vyskupas ir sveikindamas mokslininką išsitarė, kad šis tuomi nauju radiniu tiesiog žvaigždžių augštumon iškėlęs savo ir be to jau visiems žinomą vardą, ką manote Tamstos geriaus už svečią darbo tikslą supratęs atsakė katalikas Leverier'as? Jis neikiek nenusiminęs atidrožė savo garbingajam svečiui: „Turiu vilties, Jusų Šviesybe, kad pakilsiu dar augščiaus, augščiaus pačių žvaigždžių!". Taip ir Jųs darykyte. Kiekviename darbe ypač mokslo darbe sekite šį garbingo Leverier'o pavyzdį. Ir Jųs dirbdami, mokindamasi siekite Dievop! Šis kilnus siekimas visuomet Jums pasiseks, jei patsai Jusų darbo tikslas bus grynas, tyras, Dievui malonus, o tokiu tikrai jis bus, jei tą savo darbą—mokslą pavesite artimo gerovei.

Viduriniųjų mokyklų mokslas nešioja vieną bendrą vardą „Humaniores litterae"—„Humaniškasai mokslas". Šis pavadinimas turi savo tam tikrą pamatą. Humaniorų arba humaniškojo mokslo tikslas—prirengti, aptašyti žmogų tolimesniam mokslui. Tegu tat tas Jusų mokslas gražiai Jus aptašo, tinkamai perdirba ir ištobulina, kad tikrai Jųs humaniorų studiozai liktumėte humaniores—žmogiškesni, pasirengę tolimesniam mokslui. Tam tikrų permainų tobulumo be darbo, be mokslo atsiekti negalima! Tat:

„Į darbą! Į darbą, kaip Dievas prisakė,
Su auštančia žvaigžde vilties!"...[1])

---

[1]) Maironis. Pavasario balsai, pusl. 9.

... Šarvoti mokslu įstabiu!
Paimsme arklą, knygą, lyrą
Ir eisme Lietuvos keliu!"...[1])

Mokinties reikia visko, kas tiktai gera ir naudinga. Čia reikia dar atsižiurėti į savo gabumus ir asmens palinkimus. Tuomi keliu einant daugiaus išmokstama, toliaus moksle pažengiama. Mokinties, tiesa, reikia visko, bet pirmų pirmiausiai kiekvienas moksleivis privalo tinkamiausiai, pamatuotai ir nuodugniai pažinti religijos mokslą. Be religijos mokslo pamato— nėra pamato kitiems mokslams, nėra pamato ir pačiam žmogaus gyvenimui. Be religijos mokslo tinkamo supratimo ir išmokimo nėra ir pačios religijos meilės. Nes žmogus paprastai tą tiktai gerbia, tą tiktai temyli, ką jisai pažinojo tos jojo pagarbos ir meilės vertu esant, ką patsai pamatė ir palietė esant dideliu, prakilniu ir šventu dalyku.

Iš kitos vėl pusės niekas tiek žmogui nepridaro žalos, kaip paviršutinis religijos tepažinojimas. Iš čia paeina visos musų moksleivijos dvasios nelaimės, josios abejojimai, nukripimai, visas musų gyvenimo paviršutinumas.

Taigi aišku, kad lietuvių mokslus einančiajai jaunuomenei visai nepakanka šiek tiek pramokti įsakymų, sausų katekizmo formulėlių, palaižyti, kaip tai buvo daroma ik šiolei, po truputį bažnyčios istorijos, dogmatikos ir etikos mokslo. Priešingai nuo šios dienos visa lietuvių mokslus einančioji jaunuomenė taip privalo suprasti ir išmokti visų religinių tiesų, kad jos liktu aiškiausiais ir vyriausiais gyvenimo principais, ir stačiai su mokslu įsisunktu, taip sakant, jaunuomenės kraujan ir sielos vidun. Taip pažinta raligija įneš lietuvių gyveniman daug, daug gyvybės. Taip suprastos ir išmoktos religinės tiesos bus stačiai malonios, o ir pati religija nebebus sausu dalyku, bet priešingai žadys ir ugdys mumyse tą „tikėjimo džiaugsmą", apie kurį taip aiškiai kalba Pilipiečių Gromatoje šv. Povilas apaštalas". [2]) Taip, teisingai, religijos mokslo nepažinojimas daro lietuvių jaunuomenei ir visuomenei daug, daug žalos. Tą padarytąją sau žalą visi šiandieną konstatuojame. Ji, kaip diena, aiški. Tiktai paviršutiniai ir apgraibomis tepažintas religijos mokslas—tedarė ir tebedaro pas mus pačią religiją vien sausu poterių recitavimu. Apie „tikėjimo džiaugsmą" pas mus nei kalbos nebudavo ir nėra, nes nemokėdami gerai religijos mokslo nebuvome gerais katalikais—taigi ir nežen-

---

[1]) Maironis. Pavasario balsai, pusl. 14.
[2]) Pilip. 1,25.

gėme pirmyn. Toliaus taip nebegali buti! Turi viskas virsti kitaip! Jaunuomenė privalo tą darbą pradeti!

Betgi kaip žmogus mokslą beeidamas nesistengtu religijos mokyties, kaip jis čia nedirbtu—vis viena mokykloje pasemto mokslo visam musų gyvenimui niekaip negali užtekti. Tą atsimindama jau baigusi mokslą jaunuomenė privalo ir paskiaus tame darbe neapsileisti. Reikia ir toliaus atsidėjus dirbti, kad daug maž tokiu pat žingsniu, kokiu einama pirmyn pasauliniuose moksluose, butu einama pirmyn ir religijos moksle. Čia reikia atsiminti vieną svarbų dalyką, dėja, labai tankiai pamirštamą, kad visas religijos mokslą begilinant kelyje patiktas kliutis, abejojimus, neaiškumus reikia alei vienam, išrišti. Reikia tai daryti tuč tuojaus. Ir negalima palikti neišrišus—neišaiškinus nei vieno vienintėlio abejojimo! Priešingai visus neaiškumus reikia tuojaus tinkamai ir ganėtinai išaiškinti, visas nuo kelio kliutis prašalinti. Iš karto to nepadarius, paskui labai tankiai priseina didžiai gailėtis. Kartais vienas paliktas kuris neaiškumas, vienas kuris abejojimas ima ir sugriauna visą žmogaus gyvenimą. Ar mažai teturime tos tiesos priparodymui pavyzdžių?

Kad lietuvių jaunuomenė tokios nelaimės daugiaus nebesusilauktu, esama visai gero vaisto. Tas daroma labai paprastai. Vaistas su vis nepainus. Metama iš moksleivių ir jaunimo knygynėlių ir naikinama Vidunai, Žemaitės, Stikleliai, Avižoniai, o jų vieton duodama jaunimui graži beletristika, apologetika, teologija ir filosofija.

Toliaus visi norintieji iš pačių šaltinių pažinti Jezaus Kristaus ir Jojo Bažnyčios mokslo dvasią privalo kartkartėmis skaityti ir tyrinėti Naujojo Įstatymo knygas: Evangelijas, Apaštalų darbus, genialiausias šv. Povilo ir kitų apaštalų Gromatas. Norintieji arčiaus pažinti žmogaus širdies pastaptis, dvasinio darbo esmę ir gražumą bei pirmųjų amžių krikščionių tikėjimą ir krikščionijos jiegą—tepasiskaito ir patyrinėja šv. Augustino „Išpažintiės knygą“ ir Tomo Kempiečio „Kristaus Sekimą“. Paminėtasias čia knygas skaitant žmogus vis aiškiaus ir aiškiaus matai ir supranti stebuklingą religijos jiegą žmogaus gyvenime.

„Tose knygose“, sako man neseniai geras mano draugas—vietinis Voronežo gydytojas, [1])—„aš randu augščiausią išmintį, giliausį gyvenimo prityrimą ir saldžią, saldžią paguodą giedriose mano gyvenimo dienose, o tikrą ir paslaptingą suraminimą pačiose sunkiausiose valandose!“. Tą pat viršminėta-

---

[1]) V. D. Špiganovič—tikras rusas, gilus stačiatikis.

sias knygas skaitydamas sakosi ėsąs patyręs ir garsusis ne tik prancuzų bet ir viso pasaulio fizikas—matematikas Ampère'as. Kuomet mirštančiam šiam mokslo vyrui vienas atėjusiųjų jo aplankytu draugų rengėsi skaityti kurį nors Tomo Kempečio „Sekimo“ skyrimų, Ampère'as ištaręs: „Ačiu už gerą širdį! Neskaityki, Sveikas! Aš visą šią knygelę moku atmintinai, ir nebuvo mano gyvenime tokios dienos, kurioje nebučiau nors vieno tos knygutės skyrimo skaitęs“ [1]).

Jaunystė, visi žinome,—tai kovų, karščių ir abejojimų metas. Toki jau žmogaus prigimtis, čia nieko, sveikas, neįveiksi! Taigi jauname amžiuje kaip tik daugiausiai ir patirstama visokių tikybinių abejojimų. Čia mylimajam jaunimui teikiu svarbų patavimą. Rišant tikybinius abejojimus ir neaiškumus lietuvių mokslus einančioji jaunuomenė privalo gerai įsidėmėti vieną elementarį principą, kuris dėja, šiandieną yra daugumos visai pamirštamas—tai kreipimasis tokiuose atsitikimuose į tikybos mokslo žinovą. Taigi pastebėjęs bent mažiausį neaiškumą, tariamą neva prieštaravimą kurio nors religijos dėsnio su pasauliniais mokslais—neik geras brolau, sesutė to klausimo rišti nei pas iškalbingiausį juristą, nei pas garsųjį poetą bei įžymiausį gamtininką, nes šie visi vyrai tikybos klausimuose gali buti visiškais profanais, tiktai neatidėliodamas savo reikalo skubiai kreipkis į gerą teologą, dorą—mokytą kunigą.

Apart šito ką tiktai paminėto dar turiu vieną labai svarbų jaunimui patarimą. Aiškinant jaunystės neaiškumus, kovojant su to „vėsulų“ amžiaus abejojimais butinai reikia kartais žvilgterėti savo širdies gelmėsna. Butent pirm negu pradėti abejojimą rišus reikia įsitikrinti, ar viskas musų širdyje padoru, ar viskas ten tvarkoje. Širdies tyrumas šiuomi atvėju žinoti labai svarbu, nes gyvenimas ir prityrimas rodo, kad abejojimų bei netikėjimo vilnis pirmų pirmiausiai bėga ir nori užlieti Dekalogą ir tiktai šią kliutį pergalėjusi teužlieja Apaštalų sudėjimą t. y. kad žmogus pirmiaus doriniai nupuola, nusideda, o jau tuomet tankiausiai teprasideda ta baisi vidujinė tikybinių abejojimų kova. Čia veikia tulas grynas psichologiškasis dėsnis. Jojo vystymosi procesas eina daug maž šitaip.

Jaunuolio, jaunuolės dar gyvenimo juros nemačiusį mažą asmens laivelį iš karto visaip pradeda mėtyti įšėlusi pavasario audra. Prasideda arši kova. Jiegos nevienodos. Tuomet jaunuolio, jaunuolės širdyje gimsta net nenoromis koks tai paslaptingas troškimas, kad neteisingu pasirodytu tas Apreiškimas ir tos

[1]) X. I. Bilczewski, List pasterski do młodzieży, pusl. 37.

religinės tiesos, kurios jam, jai ant taip dar jaunų pelelių jau užkrauna tokią sunkią kovos reikalo naštą. Baisioji kova kartais verda—kunkuliuoja ilgus metus. O čia vidujinių jiegų vis mažiaus ir mažiaus. Kovos galo nei nematyti!

Siela noriai pradeda dėti vienon kruvon vis tebekilstančius nuolat įvairius abejojimus ir užmetimus. Žiurėk, abejojimų kalnelis kasdieną auga, lieka kalnu, kuris kas kart mažiaus ir mažiaus beprileidžia šviesių tikėjimo spindulėlių sielos ir proto, už to kalno pasilikusių, slėnyn. Žinoma, kad vaikinas, mergaitė toje su abejojimais kovoje kasdieną eina silpnyn ir silpnyn, pakolei galutinai nesudeda ginklo. Tuomet prasideda kumščio kova ir tiktai tą paskutiniąją pralaimėjus, doriniai nupuolus—gimsta žmoguje smailakaktis netikėjimas, kuris teologų bei psichologų žodyne stačiai yra vadinamas viso blogo iki netikėjimo pasiekimo papildyto—aiškių aiškiausia sinteze (išvada).

Dabar tiktai ir tebus aiškus mano patarimas, kodėl kilus tikybiniems abejojimams reikią dirstelėti sielos vidun.

Man teko pažinti nemaža mokslus einančiosios jaunuomenės, kuri visus tikybinius abejojimus, nors jie buvo aršiausi, iškarto paliko klausykloje. Mat jų pažvelgta sielos namelin, rasta ten netvarkos, išpažinties sakramento pylimu sustabdyta įsibėgėjusi vilnis beketinanti tuojaus užlieti Dekalogą, o tuomi pat numalšinta ir ta pati tik atgal bėganti vilnis, norinti paskandinti tikėjimo tiesas. Visi jaunuomenės abejojimai yra daug maž vienos rušies. Tat vienodai su jais reikia ir kovoti. Reikia dvasiniai apsiplauti, vėl likti tyru, o tikybinieji abejojimai tuojaus pranyks ir kaip bematant pagriš vaikiškasis jaunų dienų tikėjimas.

1. Religiniai bandymai.

Tas jau vienas čia paduodamasai išpažinties pavyzdys aiškiai parodo visą religinio gyvenimo svarbą. Mat katalikų tikėjimas yra ne vien tiktai mokslas bet grynių gryniausis gyvenimas ir bandymas. Be religinio gyvenimo, be religinių bandymų ir patsai žmogaus smegenų vaisius bei objektas nyksta, kaip nyksta vasaros rytą augštyn kildama lengva nakties miglelė. Tuomi remdamasi Katalikų Bažnyčia teikia visiems savo nariams taigi ir naujiems, tariant katalikiškajam jaunimui, nemaža įvairių religinių bandymų.

Svarbiausieji lietuvio moksleivio ir moksleivės mokslo—idealo bandymai yra šie trįs: maldos, šv. sakramentų ir Mišių aukos bandymai.

a) M a l d o s b a n d y m a s.

Malda yra be galo svarbus veiksnys dvasiniame ir kasdieniniame žmogaus gyvenime. Tiktai dėja pastaruoju laiku ir musų visuomenėje dargi inteligentų tarpe kilo klaidingas maldos supratimas. Dar šiandieną kai kurių manoma, kad malda tai tuščias laiko gaišinimas, kad tai visai nenaudingas ir nereikalingas žmogui dalykas. Reikia pasakyti, kad visi taip manantieji labai, labai klysta. Malda kiekvieno žmogaus gyvenime vaidina begalo svarbią rolę. Visupirma melsdamasi žmogus malda grąžina Dievui gyvenimo skolą. Malda žmogus išprašo iš Dievo naujų gyvenimo ir pašaukimo išpildymui reikalingų jiegų. Maldoje žmogus randa atilsį ir suraminimą. Dievas tiek paprastai žmogui tepadeda, kiek žmogus tos pagalbos iš Jo tepaprašo. Malda daugiausiai sužadina žmoguje gyvenimo ir kovos norą.

Taigi neapleiskite maldos bandymo. Melskitės kasdieną, kad ir trumpai. Jusų maldosna dėkite daug pasitikėjimo, kuogeriausių jausmų, kuodaugiausia širdies.

Savo darbuose ir visuose užmanymuose taip melskitės, kad jauste jaustumėte darbų bei užmanymų pasisekimo prigulėjimą išimtinai nuo Dievo padėjimo ir galingos Jojo malonės, iš kitos vėl pusės jau nuo saves dėkite užmanytuosna darbuosna ir užmanymuosna tiek jiegos, pasišventimo ir prakaito, kad vėl jauste jaustumėte visų jusų norų įvikimą nuo jusų pačių priguliut. Taip dirbant viskas yra pergalima, viskas atsiekiama! Bandykite—pamatysite!

b) I š p a ž i n t i e s b a n d y m a s.

Siekimas prie idealo ir išpažinties bandymas yra du visai artimu dalyku. Idealas paprastai esti pasiektinas tikslas, o išpažintis—viena idealo pasekimo priemonių. Iš čia—be galo didelė išpažinties rolė idealio žmogaus gyvenime. Branginkime ir bandykime ją! Ir šiadieną—jaunsyteje, ir rytoj—subrendus, ir per ištisą savo amželį laikyki, jaunime, išpažintį ne kokia sunkenybe, ne kokia našta, bet dideliausia žmogaus gyvenimo malone. Išpažinties dienos reikia taip atsidėjus laukti, kaip paprastai su įsiilgimu yra laukiama koki nors išsvajota žmogaus laimė. Juk išpažintiės diena—tai laimės diena!

Jau stabmeldžiai suprato, kad svarbiausia žmogaus moralės pažangos sąlyga yra—saves paties nuodugnus pažinimas arba tikrasis savo asmens kainos nustatymas. Be tos sąlygos nėra moralės pažangos!

Tatai jau stabmeldžiai stengiasi save pažinti, apvertinti, kad tuo lengviaus pasiekus idealo. Jie net savo bažnyčių angoje rašo—γνῶθι σὲ αυτόν pažink pats save! Jei jau pats išpažinties šešėlis buvo tiek įkainuotas, tai ką čia bekalbėti apie Kristaus išpažinties Sakramentą. Tas išpažinties bandymas—tiesioginis prie idealo siekimas. Išpažintis—idealo kelias. Ištikrųjų.

Išpažintis yra musų moralės asmens kainos tikriausis kainininkas. Tiktai išpažintyje tegali žmogus geriausiai save apkainuoti. Be to viso išpažintis dar yra patogiausia savęs paties kontrolė, geriausia ligoninė, kurioje visas ligas gydoma pasekmingiausia terapija, nes tas vienas o ne kitas kuris gydymo budas tepasiekia pačių sąžinės gelmių ir sulaiko ligą pačioje josios pradžioje—mintyje ir valios nore.

Matant kaip ant delnos tokias stebuklingas išpažinties pasekmes reikia išpažintimi kuotankiausiai naudoties, tą bandymą bandyti. Negana yra atlikti vieną išpažintį metuose, kaip tai šiandieną kai kurių dargi ir gerų moksleivių yra daroma, bet reikia tan šaltinin eiti tiek kartų, kiek kartų atsitinka nelaimė sunkiai nusidėti. Geras, idealis katalikas moksleivis—vaikinas arba mergaitė nei valandėlės negali pasilikti Dievo—idealų Šaltinio priešu. Tad visuomet rupinasi turėti gryną, tyrą širdi! Marijai geresnės dovanos už išpažintį irgi niekas negali sugalvoti!

c) Komunijos bandymas.

Trečiuoju jaunuomenės mokslo idealo bandymu yra šv. Komunija.

Moraliai švarųs, susitaikinę su idealų Idealu, atlikę išpažintį, mielai sakydami: „Kaip ištroškęs briedis trokšta vandens šaltinio, taip mano siela Tavęs Viešpatie!"—imkime savo širdysna vyriausį ir apčiuopiamiausį Jezaus Kristaus žmonių meilės ir brolybės ženklą—šv. Komuniją. Laimingesnės už šią valandėlės žmogus nebegali beturėti! Šv. Komunijoje sutvėrimas susivienyja su Dangaus ir Žemės Viešpatimi! Ar begali buti didesnės laimės?

Idealų sekėja mokslus einančioji jaunuomenė už didžiausią laimę laiko aplankymą Jezaus Kristaus musų bažnyčiose. Kuotankiausiai bandykite ir tą kilnų bandymą.

2. Doros idealas.

Antrasis Vilniaus universito studentų filarėtų idealas—tai krikščioniškoji dora.

Mokslas, mokslo idealas žmogų puošia, dabina, tobulina. Dora ir doros idealas siekia dar toliaus. Dora nustato tikrąją žmogaus asmens kainą, ir suteikia galimybės tinkamai sunaudoti visas musų mokslu įgytas žinių-žinias. Aš net drįstu čia išsitarti, kad studentas—moksleivis—moksleivė, kurie auga moksle, o menkėja doroje, ištikrųjų ne tiktai neina pirmyn, net nestovi vietoje, bet menkėja-mažėja, akmens greitumu krenta žemyn—kaipo žmonės. Kad tos nelaimės išvengus, kad žmogaus asmens kaina nekristu žemyn bet vis augtu, reikia kasdieną siekti prie doros idealo.

Čia reikia dar paaiškinti, kad žengiant prie doros idealo katalikiškoji lietuvių moksleivija negali by kokiu tos doros laipsniu pasitenkinti. Stabmeldžiai, tiesa, pasitenkindavo pusėtina dora, tesiekdavo prie doros idealo „aukso vidurio". Tokio doros laipsnio skelbėjas yra sakysim poetas Horacijus. Toks pusetinumas geras yra stabmeldžiams, bet ne krikščionims. Mums jis butu tiesiog nedovanotinas prasikaltimas. Taigi tegu sau Horacijus ir tenkinasi tuo savo dorybių „aukso viduriu"—„aurea mediocritas"—mumus gi krikščionims to turi buti permaža. Krikščionis siekdamas prie doros idealo turi žengti doroje vis pirmyn ir pirmyn atsimindamas aiškų, kaip diena, Išganytojo įsakymą: „Bukite tat tobuli, kaip ir jusų dangiškasis Tėvas yra tobulas" [1]). Viso Dievo tobulumo, aišku, mes nėkuomet nepasieksime, bet iš kitos pusės žmogus doroje ribų nusistatyti jokiu budu neprivalo—bet vis turi lipti augštyn ir augštyn. Toki jau yra doros idealo ypatybė!

Neapsiimu čia nors trumpai nupasakoti visų moksleivį—moksleivę-studentą puošiančių dorybių. Paminėsiu betgi keletą tokių dorybių, kurios, mano išmanymu, kiekvienam moksleiviui-studentui yra butinai reikalingos. Štai jos.

a) Nekaltybės dorybė.

Visupirma liečiu nekaltybės dorybę dėlei josios ypatingo gražumo tebesimokinančiosios jaunuomenės gyvenime ir dėlei to blogo, tų nelaimių, kurias gimdo apskritai, o ypač jaunuomenėje nekaltybės nelaikymas.

Stebėtinai graži yra ta nekaltybės dorybė!

Gilus vaikiškas tikėjimas ir nekaltybė yra, galima sakyti, tais dviem sparnais, kurie kelia žmogaus sielą pasišventimo padangėsna. Ačiu tų dviejų galingų sparnų jiegai ir kila katalikiškoji moksleivija idealo erdvėsna. Atimkime dabar tuodu

[1]) Mat. 5, 48.

sparnu musų jaunikaičiui arba mergaitei, o tuomi pačiu jie paliks tolygus paukščiui, kuriam nedoras kaimo arba miesto vaikas išlupo akis ir pakirpo sparnus. Nelaimingas pakarpytais sparnais ir neregys paukštis!

— „Nelaimingas štai tas jaunikaitis, vargšė ši mergaitė!“— pasakys apie tokį moksleivį kiekvienas doras lietuvis—gailiaširdis. Dėlko nelaimingas? Dėlto, kad neregys ir besparnis! Dėlto, kad nebegali, vargšas, iškilti mėlynojo dangaus augštybėn, nebegali naudoties dvasios liuosybe ir grožėties augštais idealais, o turi vien visą savo amželį remdamasi snapeliu ir čiauždamas krutinėle žeme šliaužoti—bastyties.

Jei Jųs, Gerbiamieji ir Gerbiamosios, matėte kuomet nors gyvenime tvirto budo žmogų, tai turėjote patėmyti, kad tai buvo pirm visko darbštus, savęs išsižadėjęs, tyras ir nekaltas asmuo. Kitaip buti ir negali!

Iš kitos vėl pusės nakaltybės nelaikymas arba paleistuvystė, kuri, dėja, čia Rusijoje net ir lietuvių moksleivijos tarpe taip prasiplatino—tai aršiausis asmens ir visos visuomenės priešas. Niekam šiandieną ne paslaptis, kad visoki paleistuvystė baisiausiai naikina žmogaus organizmą, kartais net iki kaulų išėda kuną, silpnina protą, bukina atmintį, ardo valios tvirtumą ir begaliniai, begaliniai iškraipo sąžinės balsą. Pasakytosios čia tiesos išrodymui užtenka prisižiurėti, kas dedasi aplinkui ir dirstelėti kiek į jusų pačių tarpą!

Negana to, netyras žmogus ilgainiui dar krenta žemyn, prieina net prie to, kad nebepažįsta ir nebeatskiria gero nuo blogo, ir už by kokį jovalą pasiryžęs yra atiduoti savo garbę, gerą vardą, šeimyną, tėvynę, net viešąjį reikalą. Nepamanykite, kad čia perdėjimas, čia tikrių tikriausia tiesa. Jau kai kur suprato visą šio dalyko baisumą užsienių moksleivija ypač studentija ir pradėjo spiestis į tam tikras kuopas bei draugijas, kurių tikslas—kova su nešvariausia mokyklos gangrėna—paleistuvystė. Kuopų nariai įstodami kuopon prisižada laikyti visiškos nekaltybės iki moteristės. Viskas, rodos, butu gerai, tiktai pamoka perbrangi!

Betgi kaip tai, pasakys ne vienas, ar tai galimas daiktas taip ilgai išlaikyti nekaltybę? Ar tik toji visiška nekaltybė, tasai ilgas visiškas susilaikymas nėra priešingas prigimčiai, ar tik jisai nekenkia žmogaus sveikatai? Žinau, kad tokių arba tolygių pasakymų esate girdėję, nes ir aš pats esu jų nemaža girdėjęs.

Taigi atsakysiu Tamstoms, kad girnų akmenį reikia kabinti ant kaklo ir vesti upėn tokie žmonės, kurie drįsta viešai sakyti, kad, girdi, turinti savus įstatus jaunystė, kad

susilaikymas esąs priešingas žmogaus prigimčiai, ir kad esą žmoguje tokių palinkimų, kurių, girdi, jisai negalįs suvaldyti! Šitokie visi arba tolygųs pasakymai, kuriuos jr patįs kartais savytarpyje kartojate, yra grynių gryniausia apgaulė, išversti kailiniai mažiems vaikams baidyti, jaunimo suvedžiojimas ir daugiau nieko. Man rodos, kad tiktai lietuvių tautos priešas tegalėtu panašius dalykus kam nors skelbti. Panašiai galvoti ir sakyti, kad girdi tulame amžiuje žmogus negalįs nekaltybės išlaikiti, yra visai tolygus elgimasis, kaip pasakymas, kad esama amžiaus, kuomet kai kurie Dievo įsakymai galima esą nepildyti, arba kad kai kuomet galima esą Dievo nemylėti! Ar tai butu nuoseklu?

Tėmykite jaunieji, Draugai ir Draugės, ką šiuomi reikalu kalba mokslo vyrai. Taigi neseniai vienas Zuricho profesorių taip apie nekaltybę išsireiškęs: „Mokslas apie tai, kad, girdi, nekaltybė vedanti nesveikaton, kenkianti sveikatai—yra kilęs paleistuvių namuose! [1]) Christianijos gi universito medicinos skyrius ne taip seniai šiame dalyke nutarė ir savo metiniuose metraščiuose viešai pasauliui pagarsino, kad iki šiolei nėsą medicinai žinoma ligos, kurios kilmę esą butu galima išvesti iš tyro ir moralio gyvenimo [2]).

Ir visoje eilėje kitų garsių universitų didžiausieji medicinos mokslo žinovoi sako, kad nekaltybės užlaikymas ne tiktai esąs pirmiausis ir svarbiausis Dievo įsakymas, bet kartu ir pasekmingiausia sielos bei kuno sveikatos laikymo priemonė. Jaunystėje laikyta nekaltybė—tai begalo didelis atsarginis viso tolimesnio žmogaus gyvenimo k a p i t a l a s. Jeigu tat jums, Gerieji ir Gerosios, brangi yra jusų gyvenimo laimė, jeigu jums brangi yra Lietuva—Tėvynė einanti naujan gyveniman, reikalaujanti naujų, stiprių—milžinų—piliečių savo sunaikinto kuno atstatymui, jeigu pagaliaus brangus yra jums sielos išganymas—tai mylėkite ir branginkite kuno ir sielos nekaltybę!

Prieš jus garbinga kova, o dar garbingesnė pergalė! Tiesa, šią kovą laimėti—darbas nelengvas, tai ne manifestacijoje gatvėse dalyvauti, arba kuriame trukšmingame žmonių mitinge prakalbėlė išdrožti. Čia visai kas kita. Čia sunkus darbas. Visokių visokiausių kliučiu tame kelyje aibės. Šio darbo sunkumas ir jums patiems ypač vyresniesiems—matomas, aiškus. Darbą dar labiaus apsunkina įvairos i š v i d i n ė s kliutįs. Tik pažiurėkime aplink savęs, o pamatysime baisų reginį. Ką gi matome? Matome, kad tam tikrų pažiurų ir

---

[1]) X. J. Bilczewski, List pasterski do młodzieży pusl. 42.
[2]) Ten pat pusl 43.

konspiracijos žmonės per akis, aiškiai pabrėždami savo tikslą sistematiškai gadina skaisčiąją lietuvių moksleiviją. Į priemones savojo tikslo pasiekimui jųjų visai neatsižiurima. Tankiausiai minėtoji žmonių kuopa jaunimo širdies sutepimui, josios prie blogo pripratinimui tyčia spausdina ir plačiai skleidžia įvairius nešvarius raštus, apysakas, lyties klausimą gvildenančias knygas, rengia nepadorius spektaklius, piešia ir platina visokius tik žemus ir erotiškus jausmus žadinančius pavirkslus, paveikslėlius ir atvirutes, kad taip prirengus dirvą paskiaus tuo lengviaus išplėsus jaunimui tikėjimą ir dorą bei pastumėjus jį eiti klaidžiais gyvenimo šunkeliais. Nes žinomas yra gerai visiems daiktas, kad serganti sirdis ir nesveikas kunas blogai veikia protui ir jis darosi kas kart mažiau atstangus— elastiškas: iškarto tyli, paskiaus pradeda pataikauti valiai ir galop nustoja priešinęsis nuodėmei. Ir krenta, krenta kasdieną jaunos aukos!.. Iš čia aišku, ką turi jaunimas skaityti...

b) Nekaltybės užlaikymo priemonės.

α) Lietuvių moksleivija ir knygų skaitymas.

Lietuvių mokslus einančioji januomenė privalo skaityti geras ir doras knygas, kurių šiandieną taip daug, daug. Tiktai doras, geras knygas, Gražusis Jaunime, perskaitęs, tegalėsi skaityti ir blogasias! O kadangi gerų knygų yra labai daug, kadangi ir visą gyvenimą jasias vien skaitant nieku budu negalima visų perskaityti—tai visiškai nėra laiko blogųjų knygų skaitymui. Juk niekas žmonių sau bloga nevelyja!..

Knygų skaitymo reikalu stengkitės užlaikyti senovės latynų patarima: „Non multa, sed multum!"—Ne daug, bet gerų knygų tejieškokite!

„Kas be atožiuros viską skaito", sako vokietys Marburgas,—„tojo protas lieka it kokiu nešvariu restoranu, it kokia šlapia karčema, kame nuolat viešpatauja šauksmas, rėksmas ir klyksmas!" Idealų sekėja lietuvių moksleivija neprivalo net į rankas imti blogos knygos, nes šiandiena tiek daug yra gerų knygų, kad mes ir pačių geriausių nėkuomet nesugebėsime perskaityti.

Taigi tenebunie, Gerasis Jaunime, jusų galvos tolygios popieros krepšiams, į kurius juk mes metame ir kišame viską, kas mums jau daugiaus nebereikalinga, kas niekur nebetinka! Šalin šmeižikų, skandalistų, erotikų, netikinčiųjų ir netikėjimą skleidžiančių rašytojų raštai ir rašteliai! Šalin visų tų autorių knygos ir brošiuros, kurie stengiasi jus atitraukti nuo tikrojo

mokslo, pakasti miną jusų ir jusų mokytojų santykių dirvoje, arba sukelti religinių abejojimų!

Ir Katalikų Bažnyčia teatsižiurėdama vien į jaunuomenės ir visų apskritai žmonių labą gina blogas knygas skaityti. Ji net parupino tam tikrą blogų knygų surašą, indeksu vadinamą, apie kurį, kaip žinau, tiek ir tiek esate net iš pačių lietuvių mokytojų lupų visko prisiklausę. Nesipiktinkite tuomi Bažnyčios pasielgimu. Bažnyčia visuomet buvo ir tebėra geriausias paidagogas. Čia jai nieko negalima prikišti. Ji nurodydama mums blogas knygas—atlieka savo šventą pereigą. Priešingai Bažnyčia stačiai nebutu savo vaikų tikraja motina, jei to nedarytu. Patsai žmonių gyvenimas tą tiesą patvirtina. Juk patsai sveikas žmogaus protas ir širdis liepia kiekvienai motinai slėpti nuo savo vaiko nuodus, ugnį ir peilį! Taip ir su mums musų motinos darė. Ačiu tam jų gerumui šit ir šiandieną tebėsame gyvi, sveiki ir atsargus!

Jau stabmeldiškoji senovė suprato didelį blogų knygų pavojų. Jau Platonas liepia visas nedorybę sleidžiančias knygas naikinti [1]). Net toje pat žiloje senovėje jau randame pavyzdžių, kurie parodo, kad Platono nuomonė ir gyvenime buvo vykinama. Taip štai Atėniečiai už platinimą blogų raštų ir knygų išvyjo iš savo miesto Protagorą, o visus jo raštus sudegino [2]). Panašiai taipogi pasielgta Spartos mieste su tokiu pat vaikų ir jaunuomenės piktintoju Archilochos'u [3]). O graikų rašytojas komikas-Aristofanas pyksta labiausiai ir viešai peikia tuos savo draugų rašytojų, kurie raštais ir darbais griovė ir naikino jaunimo tikėjimą stačiai šaukdamas: „Ne tokius raštus beskaitydami išaugo Maratono didvyriai! Jie visi buvo tyri, pilni garbingos puikybės ir grynos širdies! Tautines dainas ir religinius himnus jųjų giedamus teišgirsdavai tuomet graikų mokyklose“ [4])...

β) **Lietuvių moksleivija ir teatro lankymas.**

Tą pat, kas jau buvo sakyta apie blogas knygas, reikia pakartoti ir apie blogą teatrą. Geras teatras, rinktiniai jame

---

[1]) Diogène Laerce. Les Vies des plus illustres Philosophes de l'antiquité—Amsterdam, 1761, t. I, Platon—pusl. 189—245.

[2]) Les Vies des plus illustres Philosophes de l'antiquité—traduites du grec de Diogène Laerce, Amsterdam, 1761, Chez J. H. Schneider, II t. pusl. 301. (Protagoro biografija).

[3]) Tame pat veikale III t. pusl. 88.

[4]) Фр. Любкеръ, Реальный словарь классической древности Изд. Вольфъ, Петербургъ, 1888 г. pusl. 124—125.

lošiami veikalai—tai geriausia ir prieinamiausia visuomenės mokykla. Gerą teatrą ir padorius vaidinimus reikia mylėti, galima ir reikia juos lankyti ir mokinties. Bet nuo blogo saugok Dieve!.. Blogas teatras yra purvo kupina maudyklė [1]). Veltuo kartais lengvatikių žmonių norima tame purvyne apsiplauti, lankant blogą spektaklį pasimokinti—veltuo, purvas vis teps ir teps ir žmogus nėkuomet nebus švarus, nusiplovęs... Tai grynių gryniausia tiesa. Iš blogo teatro, lygiai taipat kaip iš karčemos eina tiesus visuomet išmintas ir nespėjęs apželti takelis į paleistuvių namą...

γ) Musų moksleivija ir blaivybės reikalas.

Visa lietuvių mokslus tebeeinančioji jaunuomenė siekdama prie doros idealo negali nei valandėlei pamiršti blaivybės. Visa musų abiejų lyčių jaunoji karta turi kuouoliausiai rengties naujan, savytan, laimingan Lietuvos valstybės gyveniman. Kad tas milžiniškas darbas gerai pavyktu, visi lietuviai o ypač musų jaunuomenė privalo buti tvirti, energingi, galingi! Kaip tiktai blaivybė ir suteikia žmogui bei visuomenei visus tuos tris taip mums šioje valandoje reikalingus privalumus. Kad ištikrųjų taip esama, užteks pažvelgus į istoriją ir pasiklausus gydytojo.

Istorijos mokslas mums aiškių aiškiausiai sako, kad visi tvirti, energingi ir galingi žmonės, visos tvirtos, galingos ir nepergalimos tautos labai mylėję ir gerbią nekaltybę bei valgyme ir gėrime susilaikymą. Žinomas graikų istorikas Herodotas tulame savo raštų skyrime nuposakoja tokį įdomų atsitikimą. Pradejus karaliui Krezui karą su persais, sako Herodotas, ateina pas jį tulas Lydietis [2]) ir pataria karaliui visai koro su persais nepradėti sakydamas vien, kad jie gerią tiktai gryną vandenį.—„Tai man pasakė! Kas gi iš to, kad jie sau tegeria gryną vandenį?—klausia Krezus pavaldinio.

---

[1]) Cia noriu skaitytojui duoti minčių pluokštelį apie Voronežo teatrus ir jų įtaką į musų moksleiviją. Gyvenome tame mieste su viršum trejus metus. Voronežo lietuvių kolonija buvo labai didelė. Ypač daug buvo mokslus einančios jaunuomenės. Jaunimas, kaip tai žinoma, labai mėgsta visokius vakarus, koncertus ir spektaklius. Taigi tos rušies pasismaginimų buvo surengta labai daug. Rengė patįs moksleiviai, rengė paidagogai. Viskas ėjo gerai. Nieko ypatingo blogo čia nėsu pastebėjęs. Bet užtatai labai blogą pavyzdį turėjo čia lietuvių jaunimas iš šalies. Tas blogas ėjo iš rusų ir žydų teatrų. Man pačiam teko matyti tokie dalykai, kurie stačiai išdergia krikščioniškosios doros pamatus. Stačiai susiimk galvą ir bėgk iš tokio teatro! Esu tikras ir turių pavyzdžių, kad daug čia krito aukų...

[2]) Tai toki Mažosios Azijos šalis. Iš čia Lydietis—Lydijos gyventojas, kaip pas mus sakysim žemaitis, dzukas ir t. t.

— „Aš iš to jau vieno sprendžiu, kad jie mus pergalės!“ atsakė Lydietis ir apleido nepaklausiusio jojo patarimo karaliaus butą. Ir ką gi manote, ar Krezo pavaldinys apsiriko? Ne, Lydiečio neapsirikta. Krezus ne tik pralaimėjo karą, bet ir patsai jame žuvo.

Ir apskritai senovės žmonės mokėjo tinkamai blavybę vertinti. Taip pavyzdžiui Prytanu[1]) Atėnuose tegalėjo buti tiksai toks atėniečių, kuris nei sykio nebuvo savo gyvenime pasigėręs. Solono gi įstatymai net mirties [2]) bausme baudžia pasigėrusį archontą. Pačiam Platonui patariant Atėnuose liko priimtas įstatymas, kuris visiems graikų jaunikaičiams iki 18 metų didelėmis bausmėmis gindavo vyno gėrimą [3]).

Ir šiandieną visi gydytojai vienbalsiai sako, kad alkoolis naikina žmogaus nervų sistemą, gadina kraują, sulaiko ir trukdo virškinimo procesą, silpnina protavimo lakumą, o kartais nuveda net į teismo rumus ir į pamišėlių namus. Taigi šalin lietuvių mokslus einančios jaunuomenės priešas, beširdis budelis—alkoolis!...

5) Musų jaunuomenė ir kortų lošimas.

Gyvendamas Rusijoje ištisus trejus metus su mokslus einančiaja lietuvių jaunuomene ne tiktai po vienu stogu bet ir tame pat kambaryje turėjau nemaža progos gerai pažinti visas josios gerasias ir silpnasias puses. Prie tų blogųjų kai kurios moksleivijos dalies pusių pirmučiausiai reikia priskaityti taip prasiplatinusį pastaruoju laiku kortų losimą. Jus patįs tai gerai žinote. Lošia ne tiktai vyresnieji, bet ir vidutiniųjų klasių mokiniai, lošia kortomis patįs mažiausieji—tariant pirmosos ir įžanginės klasės moksleiviukai. Kas dar labiaus stebėtina, lošia kortomis visokio amžiaus moksleivės mergaitės. Lošiama iš piningų. Lošiama per dienas ir naktis.

Taigi apie šį moksleivijos tarpe prasiplatinusį negerą įprotį noriu tiktai tą, ką jums atiminėdamas lošimo įrankį kalbėdavau, čia trumpai suglaudus vėl pakartoti.

Siekianti prie idealo lietuvių mokslus einančioji jaunuomenė neprivalo kortomis lošti. Šalin kortos! Tiesa, suprantu, kad tas lošimas kartais yra grynas žaidimas. Bet tas pat lošimas pavarytas tokin laipsnin, kokiame jį šiandieną esant

---

[1]) Prytano (graikiškai—prutanis) vardą nešiojo Atėnuose 50 senatorių, kurie sudarydavo tam tikrą nuolatinę senato komisiją, it kokią senato valdybą.

[2]) Diogène Laerce. Les Vies des plus illustres Philosophes de l'antiquité op. cit. I t. Solono įstatymų peržvalga pusl. 36.

[3]) Ten pat, Platono biografija, I t. pusl. 210.

patįs matote, jau seniai nustojo buvęs žaidimu, o virto liga, ir tai liga, pasakysiu, labai užkrečiama ir nuolatinė, kuriai tuojaus privalote tikrą karą paskelbti.

Aišku, dėlko kortoms reikia karą skelbti. Mat kortų lošimas virtęs liga taip ilgainiui įsivyrauja žmoguje, kad kliudo stačiai patį mąstymą, silpnina žmogaus valią, nuslopina visus jautriausius ir prakilniausius jausmus, ardo šeimynų sugyvenimą ir aušo jojo vidujinę šilumą, o už vis labiausiai tai niekais leidžia brangųjį laiką ir atitraukia žmogų nuo tiesioginių jojo priedermių pildymo. Prisižiurėję kortininkams patįs panašias išvadas padarysite.

Neprošali bus čia paminėjus nusilošusius bei dėlei kortų nusigyvenusius vargšus Lietuvos bąjorėlius, kurių pavyzdys jums gerių geriausia ir vaizdžiausia pamoka. Meskite—metę kortas! Nuskurusių bajorėlių padėjimas visai mums nesektinas. Atsiminkite, kad jums-jaunimui reikia tverti, naujas, individualis, savytas—Lietuvos—Tėvynės gyvenimas! Kortoms laiko nebėra!..

ε) Moksleivių ir jaunimo pramogėlės.

Katalikų Bažnyčia rodydama moksleivijai ir apskritai jaunuomenei doros idealo gražumą ir užgindama bei peikdama viską, kas tiktai tam gražiam doros idealui gali kenkti— tuomi nei nemano ginti jaunimui gražių pramogėlių, sveikų ir padorių pasilinksminimų. Kaip saulė ir oras reikalingi kiekvienam žemės gyviui, taip lygiai moksleivijai ir apskritai jaunuomenei reikalingas pasismaginimas — pasilinksminimas. Kaipo gera paidagogė Bažnyčia tą jaunimo reikalą labai gerai suprato ir supranta. Saugodama jaunimo ir žmonių sveikatos Bažnyčia net viešose maldose prašo Dievo sveiko džiaugsmo ir linksmybės. Štai pavyzdžiui toki vieša Bažnyčios malda: „Visagalįs, Dieve, duok mums, idant kuno ir sielos sveikata visados džiaugtumėmės!“ ir t. t.

Taigi reikia jaunimui pramogėlių, pasismaginimų, reikia sveikų žaislų. Tegu tiktai tie pasismaginimai ir žaislai buna dori, sveiki, telavina jaunuomenės kuną ir sielą, tesuteikia gyvenimo ir jojo kovos noro, bei augšto savųju priedermių supratimo [1].

[1]) Pora žodžių apie Voronežo lietuvių moksleivijos pasismaginimus. Voronežas nemokėjo gražiai—lietuviškai žaisti. Šoko rusų šokius. Lietuviški—tautiški žaidimai ir šokiai buvo blogai atliekami. Nemačiau jokio skonio, harmonijos. O klyksmas per ištisą valandą „Oi, mergelė!“ arba „Oi berneli!“—tiesiog mane erzino. Tą pat sakėsi jausdavę ir kiti vyresnieji lietuviai bei patįs Voronežo paidagogai. Skrajojančios krasos budavo šlykščiausios. Ar tai jaunimo bei lietuvių žaislas? Nieko nelietuviško neprivalome palaikyti. Lietuviški—tautiški šokiai bei žaislai turi buti visai kitais dėsniais ir nustatomi ir atliekami.

Taigi šokit, žaiskit, linksmi bukit—tiktai gražiai, padoriai, sveikai ir naudingai!...

c) Santykiai su mokslo draugais.

Dabartinė lietuvių jaunuomenė už kokių dešimties-penkiolikos metų nustums mus senesniuosius nuo gyvenimo scenos ir pati užims ušimamasias musų šiandieną vietas. Trokštant Lietuvai laimės, norint Lietuvą ir lietuvius padaryti galingais reikia stengties eiti tokiu keliu, kad lietuvių tarpe įsivyrautu ir viešpatautu kuodidžiausia meilė, vienybė ir sugyvenimas. Tai jau šiandieną musų dabartinnėji jaunuomenė privalo prie tų visiems lietuviams vienodų siekių ir tikslo siekti. Jau dabar reikia rupinties geri visų lietuvių santykiai sudaryti. Šis darbas reikia pradėti jau mokyklojė, kad įskiepytas ir prigyjęs jauname amžiuje nesilpnėtu ir neskaldytu musų tautinių jiegų nei paskiaus.

Iš čia toki nuosekli išvada, kad lietuvio moksleivio santykiai su savo mokslo draugais turi buti kuogeriausi ir kuoširdingiausi. Kiekviename draugo reikale reikia jau padėti, nelaimėje užjausti, užmanymuose ir darbuose pritarti. Išimtis čia tegali buti tiktai vienui viena, butent kad draugas blogai elgtusi arba prašytu pagalbos Dievo ir prigimties įsakymams laužyti. Tuomet kiekvienam nors ir geriausiam draugui reikia pritarimo atsakyti...

Su visais reikia gerai gyventi, bet tikrus draugus reikia pasirinkti. Renkantis draugą nežiurėti jojo veido, akučių, nosytės bei rubų, bet proto, širdies ir jausmų. Tiktai toks asmuo, kurio protas, širdis ir jausmai mums artimi, tėra tikras ir ištikimas draugas. Reikia dar priminti, kad gyvenime tikrų ir ištikimų jaunystės draugų rolė bei reikalas begaliniai svarbus...

d) Santykiai su mokytojais.

Mokytojas ir mokinys—du artimu sau žmogu. Mokytojo ir mokinio vardu nuolat eina kartu. Aišku, dėlko taip yra. Mokytojas—mokinių dvasios tėvas. Mokytojas kaip ir antru atvėju gimdo žmogų ir visuomenę. Iš čia paeina tas ypatingas visų žemės žmonių savų mokytojų gerbimas ir meile... „Kokis tėvas“, sako musų liaudis,—„tokis ir jo vaikas!“. Aš pridėsiu, kokis mokytojas ir mokykla—toki ir visuomenė bei tauta!

Senesnioji, vidutinė, o net ir jauniausioji lietuvių karta augo ir brendė be dvasios tėvų, be mokytojų. Rašantis šią paskaitą savo mokytojams—rusams lietuvio akimis į savo jaunystę pažiurėjęs neduoda net blogo potėvio vardo! Aš ir mes,

(jaunoji lietuvių karta) augome ir brendėme visai be tėvų! Našlaičiais buvome... Sunku buvo!.. Daug vargo reikėjo pamatyti, daug klaidų sau paliktiems papildyti.. Tie baisųs Lietuvai laikai nun pasibaigė. Patįs musų priešai tenesusilaukia to, ką mes pergyvenę!..

Šiandieną kitaip virto. Lietuviai gavo teisės ir galimybės turėti savo vaikams ir visuomenei dvasios tėvų: savus mokytojus, savas mokyklas, vartoti mokyklose prigimtąją lietuvių kalbą. Laimė Lietuvos sunums begalinė! Perspektivos ateičiai neapmatomos! Pavydžiu aš Jums, Jaunieji Draugai ir Draugės, tos Jusų laimės!

Persimainius laikams, turint tikrus jau dvasios tėvus—mokytojus ir lietuvių mokslus einančioji jaunuomenė privalo savo su mokytojais santykius taip nustatyti, kad mokytojas savo dvasios vaiką galėtu drąsiai pavadinti vaiku, o mokinys vėl savo mokytojuje matytu ir jaustu tikrą, mylintį dvasios tėvą! Taip gali buti, taip turi buti! Tai yra musų idealas! O kas Jusų prie jo nesiektu?

Konkrečiai imant mokinių su mokytojais santykiuose štai kas turėtu žymėti. Vaikiškai—tėviškų mokinių su mokytojais santykių pamatu turi buti nuolankumas arba paklusnumas. Mat žinomas yra visiems daiktas, kad kas jaunas bebudamas neišmoksta klausyti, tas suaugęs ir net pasenęs visai nemoka valdyti. Tai yra papraščiausis paidagogijos dėsnis. Mokiniams pirmų pirmiausia reikia mokyties klausyti. Tą pirmučiausią kiekvieno gero, idealio mokinio pereigą jau labai gerai suprato senovės apsukrųs graikai. Spartos karalius Ageziliaus norėdamas kokiu nors budu atsimokėti savo draugui filosofui Ksenofontui už padarytuosius jojo nuopelnus atsiėmė į Spartą du filosofo sunu svarbiausio senonėje ir šiandieną jaunimui mokslo pamokinti butent—išmokinti juosius klausyti ir valdyti, arba graikiškai—„ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι![1]) Tikrai tai svarbus mokslas!

Toliaus mokinys privalo savo mokytoją mylėti. Paprastas ir įgimtas yra žmogui daiktas, kad už meilę tiktai meile tegalima atsilyginti. Mylime kuno tėvus už jų į mus meilę, mylėkite mokytojus už mokytojų Jums rodomą ir matomą meilę. Galop mokinys turi savo mokytojui tikėti. Be tikėjimo, be susipratimo—nėra mokslo, nėra pirmyneigos. Mokytojo pašaukimas begalo sunkus ir atsakomingas. Mokytojas turi atsakyti už savo mokinius pas Dievą ir prieš visuomenę. Taigi mokiniai visokiais budais turi stengties tos

---

[1]) Diogène Laerce. Les Vies des plus illustres Philosophes de l'antiquité, op. cit. I t. pusl. 126.

mokytojų atsakomybės naštą lengvinti. Tuomet tautos bitelė—mokytojas galės daugiaus domės kreipti į auklėjimą, į savo mokinio sielą ir jojo jiegų lavinimosi bei ugį.

3. Tėvynės idealas.

Trečiuoju pamatiniu Vilniaus studentų filarėtų idealu buvo—tėvynė bei josios meilė.

Jųs, Gerieji Draugai ir Draugės, musų tėvynę—Lietuvą mylite! Aš esmi tikras ir žinau, kad neapsirinkąs! Turėjau ir turiu pavyzdžių ryškiausiai rodančių Jusų tėvynes—Lietuvos meilę. Taigi nei nelaikau reikalingu tą tėvynės meilės jausmą jumyse čia žadinti. Norėčiau tiktai keletu žodžių suglausti ir parodyti tėvynės meilės pamatą ir tokybę.

Taigi visupirma reikia žinoti, koksai yra tėvynės meilės pamatas. Tėvynės meilės pamatu negali buti niekas kitas kaip tiktai Dievo meilė. Tiktai mylėdamas idealų—Idealą—Dievą, žmogus tuomi pačiu apima ir visą tai, kas tame giliausiame šaltinyje tilpsta. O kaip tik tyriausiame Dievo—Idealo šaltinyje terandama ir tegali buti tyriausia ir pilniausia tėvynės meilė. Ant to pamato reikia stoti visiems. O ištikrųjų ar taip daroma?

Pas mus tankiai yra visai atvirsčiai. Pasitaiko nemaža tokių lietuvių, kurie Dievo meilės pamatan deda tėvynės meilę. Kokios yra to elgimosi pasekmės? Žinoma blogiausios. Taip manančių ir darančių pati tėvynės meilė yra labai silpnutė, o dar silpnesnė ir tamsesnė yra toji tariamoji jųjų Dievo meilė. Žinoma, koks pamatas, toks ir namas. Apie netikinčiųjų tėvynės meilę aš čia nei nakalbėsiu. Netikinčiųjų tėvynės meilei aš visai netikiu... Jos ten nėra...

Koki gi tėvynės meilė turėtu buti, kaip ji išvidiniai galėtu reikšties? Čia, žinoma, daug yra įvairių nuomonių. Štai manoji. Ji man atrodo bendriausia ir prieinamiausia.

Rymėnai labai mylėjo gerus kelius negailėdami jų įtaisymui ir palaikymui nei laiko, nei piningų. Visi jųjų keliai tankiausiai buvo akmenimis grįsti, taigi beveik amžini. Italijoje ir kituose latynams prigulėjusiuose kraštuose dar iki šiai dienai regimos tų šalies gįslų—kelių liekanos.

Neseniai tokiame rymėnų kelyjė rastas netoli Trir'o senovės mylės akmuo. Jis kitados puošė kelią ir rodė tolumą. Akmenį dabina gerai užsilikęs senovės latynų kalba iškaltas parašas—P r o p a t r i a c o n s u m o r—[1]) ženklas gilios

---

[1]) Dėl tėvynės dilstu!

rymėnų tėvynės meilės. Aš manau, kad tas akmuo gyvas ir tiek... Taip aš jaučiu... Kaip sau norite, jis gyvas!.. Negyvas budamas jis nekalbėtu, tevynės mylėti nekviestu. O dabar štai žurėkite. Su viršum porą tukstančių metų pagyvenęs jis vis dar garsiai tebekalba: „Pro patria consumor!“—„Dėl tėvynės dilstu! Tėvynei tarnauju! Kasdieną saldų tėvynės priedermių jungą traukiu! Josios ribų saugoju!“. Tikrai tas senovės kelio akmuo gyvas...

Lygiai toki pat turi buti ir musų tėvynės meilė. Kiekvienas moksleivis ir moksleivė turi dėl tėvynės dilti, tėvynei tarnauti, sunkų tėvynės priedermių jungą traukti, tėvynės teisių ginti!

Tikroji tėvynės meilė reiškiasi išvidiniai darbu, darbu ir tiktai darbu. Tikroji tėvynės meilė priešinga rėksmui, šauksmui ir pasigyrimui. Čia reikia darbo—dilimo—ir daugiaus nieko! Gerių geriausiai tėvynei tarnauja, jąją myli—kas siekia prie idealo, stengiasi likti doresniu, tobulesniu, kas sąžiningai pildo savo pašaukimo priedermes ir saugosi klaidų žeminančių gerą asmens ir tėvynės vardą. Klaidinga yra pastaruoju laiku gerokai prigijusi mintis, kad mokslus einančioji jaunuomenė tėvynę bemylėdama turinti kartu su visais krašto piliečiais ir į politiškąjį tėvynės gyvenimą tinkamos domės kreipti reikalaudama net sprendžiamojo tame reikale sau balso. Jaunuomenė privalo dirbti, mokinties, kitaip elgdamosi ji nemyli savo tėvynės. Suprantu aš jaunuomenės savymeilės jausmą. Tas, tiesa, politiškasai, viešas darbas glošto moksleivio, moksleivės širdelės jausmus, teikia net nemažo malonumo, bet tai darbas neproduktivus, pasekmėmis nevaisingas ir tikrai kulturingose šalyse visa moksleivija kaip jaunesnioji taip ir seniausioji nuo politikos stovi labai, labai toli. Jaunuomenė privalo dirbti—mokinties! Ar pjauna kas Lietuvoj žalią, ką tik užmesgusį varpą ir sukrovusį žiedą rugį? Nėkuomet. Dėlto, kad tokis rugis neduoda jokio vaisiaus, o ir pašarui nelabai tetinka. Rugį lietuvis tepjauna pribrendusį, nunokusį. Ir musų jaunuomenė privalo mokyklose bręsti, krauti žiedą ir nokti; tiktai pribrendusi ir baigusi mokslus teatneš tėvynei gero, maistingo vaisiaus.

„Ta šalis, ta tauta, kurios jaunuomenė be tam tikro laiko pardaug leidžiasi politikon“, sako Jonas Herbart'as,—„butinai turi žuti!“ Tikrai Herbart'as pasakė tiesą. Visoki politika moksleiviui labiausiai kenkia. Politika tolina tebesimokinančiąją jaunuomenę nuo mokslo, sulaiko ir sustabdo visą vidujinį josios augimą — brendimą, kurtais, kaip tai ne sykį esame patyrę, net patį gyvenimo siulą silpnes-

niųjų moksleivių pakerta. Politiką reikia palikti vyresniesiems, subrendusiems. Jaunuomenei tėvynės meilė ir mokslas! Mokinkitės dėl tevynės diltil...

Ištikimumas jaunystės idealams.

Žmogaus siela lakiausia ryte. Jaunystėje žmogus pakįla augščiausiai prie idealo. Taigi labai, labai svarbu tą jaunystės rytą kiek galima pailginti, kad tuo budu vis artyn ir artyn prie idealo siekti ir jįjį glėbin sugriebti. Jaunystės rytas pailginti galima! Tas darbas ne taip sunkiųjų...

Reikia saugoti ištikimumo jaunystės idealams! Nevalia sakyti—jaunystė—paikystė, jaunystės idealai—tai sapnas!... Tai visai ne sapnas, bet realybė... Reika saugoti ištikimumo jaunystės idealams!

Ryte augštai iškilę skriskite prie idealo visą gyvenimą!

Voroneže, 5. VI. 1917.
Gruzavos moksleivių bendrabutyje.

